

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Εργασία

**Οι Πρωτοβουλίες που Ανέλαβε η Διεθνής Κοινότητα για Επίλυση του
Κυπριακού Προβλήματος, 1977-2002**

Κυριάκος Χριστοφόρου

Επιβλέπων Καθηγητής

Ανδρέας Κάρυος

Μάιος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

***Οι Πρωτοβουλίες που Ανέλαβε η Διεθνής Κοινότητα για Επίλυση του
Κυπριακού Προβλήματος, 1977-2002***

Κυριάκος Χριστοφόρου

Επιβλέπων Καθηγητής

Ανδρέας Κάρυος

Η παρούσα πτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών στις Αστυνομικές Σπουδές από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2017

Περίληψη

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι οι προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος μετά την τουρκική εισβολή του 1974, και πιο συγκεκριμένα οι πρωτοβουλίες που είχαν αναληφθεί από τη διεθνή κοινότητα για εξεύρεση λύσης από το 1977 μέχρι το 2002.

Μέσα από τη διεξοδική παρουσίαση όλων των προσπαθειών επίλυσης του Κυπριακού κατά την υπό μελέτη περίοδο, εξετάζονται ταυτόχρονα και η στάση της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής πλευράς έναντι των προσπαθειών αυτών.

Η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια τα οποία καλύπτουν τα σχέδια λύσης κατά την υπό εξέταση περίοδο. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος «διεθνής κοινότητα», οι σχέσεις που είχε η Κύπρος μαζί της και πώς αυτές επηρέασαν τις εξελίξεις στο Κυπριακό Πρόβλημα. Το δεύτερο κεφάλαιο καλύπτει τις πρώτες προσπάθειες που έγιναν από το 1977 μέχρι το 1979 για επίλυση του Κυπριακού. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ που υποβλήθηκαν μεταξύ 1983-1985 καθώς και η πρόταση της Σοβιετικής Ένωσης το 1986. Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει τη «Δέσμη Ιδεών» που υπέβαλε ο νέος Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Μπούτρος Γκάλι το 1992. Το πέμπτο κεφάλαιο καταπιάνεται με τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης τα οποία υπέβαλαν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, επί προεδρίας Γλαύκου Κληρίδη τον Μάιο του 1993. Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας καταγράφονται οι πρωτοβουλίες που ανέλαβε ο Γ.Γ του Ο.Η.Ε Κόφι Ανάν από την άνοιξη του 1997 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2002.

Summary

This dissertation has as its subject the efforts made to resolve the Cyprus Problem following the Turkish Invasion in 1974. More specifically, it focuses on the initiatives taken by the international community from 1977 to 2002 to resolve the problem.

Through a thorough presentation of all the efforts made to resolve the Cyprus problem during the period under consideration, this thesis seeks to examine the stance of both the Greek Cypriot and Turkish Cypriot sides in relation to these efforts.

The thesis consists of six chapters, which focus on the proposed plans for a solution which were discussed by the two communities during the period under study. In the first chapter, the term “international community”, its relations with Cyprus, and how these have influenced the developments in the Cyprus problem are discussed. The second chapter covers the first attempts made to resolve the Cyprus problem, from 1977 to 1979. The third chapter makes reference to the proposals submitted by the UN Secretary General Javier Perez de Couejar from 1983 to 1985, along with the proposal of the Soviet Union in 1986. Chapter four examines the “Bundle of Ideas” presented by the new UN Secretary General Boutros Galli in 1992. The fifth chapter deals with the Confidence Building Measures which were presented by the United States of America during the presidency of Glafkos Klerides in May 1993. The last chapter of this paper describes the initiatives taken by the UN Secretary General Kofi Annan from spring 1997 to December 2002.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση των σπουδών μου στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή, Δρα Ανδρέα Κάριο, για την καθοδήγηση που μου πρόσφερε με μεγάλη προθυμία ώστε να μπορέσω να εκπονήσω με επιτυχία την πτυχιακή μου εργασία. Θα ήταν παράλειψή μου εάν δεν ευχαριστούσα και τον Δρα Αλέξη Αλέκου ο οποίος αποδέχθηκε το ρόλο του εξεταστή και του οποίου οι εισηγήσεις υπήρξαν επωφελείς για τη βελτίωση της παρούσας μελέτης.

Το πιο μεγάλο ευχαριστώ, μέσα από τα βάθη της καρδιάς μου, θα ήθελα να εκφράσω στη σύζυγό μου Βαρβάρα για την αμέριστη συμπαράσταση και κατανόηση που επέδειξε τα τέσσερα αυτά χρόνια, και η οποία ήταν αυτή που με ώθησε να επιδιώξω τη διεύρυνση των ακαδημαϊκών μου γνώσεων.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αφιερώνεται στη γυναίκα μου Βαρβάρα και στους δύο μου υιούς, Χρήστο και Ελευθέριο, τους οποίους αυτά τα χρόνια στερήθηκα.

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	σελ.1
2.	Κεφάλαιο 1: Διεθνής Κοινότητα και Κυπριακή Δημοκρατία	σελ. 4
3.	Κεφάλαιο 2: Πρώτες Προσπάθειες για Επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος ..	σελ. 6
	2.1 Πρώτη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου	σελ. 6
	2.2 Το Σχέδιο Νίμιτς	σελ. 9
	2.3 Δεύτερη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου	σελ. 12
4.	Κεφάλαιο 3 : Προτάσεις Γενικού Γραμματέα Ο.Η.Ε. Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ και Σοβιετικής Ένωσης για Επίλυση του Κυπριακού	σελ. 16
	3.1 Δείκτες Ντε Κουεγιάρ	σελ. 16
	3.2 Νέες Προτάσεις Γενικού Γραμματέα Ο.Η.Ε. και «εκ του σύνεγγυς» συνομιλίες	σελ. 19
	3.3 Προτάσεις Σοβιετικής Ένωσης	σελ. 23
	3.4 Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό	σελ. 23
5.	Κεφάλαιο 4: Προσπάθειες Επίλυσης του Κυπριακού επί Προεδρίας Γιώργου Βασιλείου	σελ. 27
	4.1 «Δέσμη Ιδεών»	σελ. 27
	4.2 «Δέσμη Ιδεών» Μπούτρος Γκάλι	σελ. 31
6.	Κεφάλαιο 5: Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης	σελ. 36
7.	Κεφάλαιο 6: Προσπάθειες του Κόφι Ανάν για Επίλυση του Κυπριακού μέχρι το 2002	σελ.39
8.	Επίλογος	σελ.46
	Πηγές	σελ. 50

Συντομογραφίες

Α.Κ.Ε.Λ.: Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού

Γ. Γ. : Γενικός Γραμματέας

ΔΗ. ΚΟ. : Δημοκρατικό Κόμμα

ΔΗ. ΣΥ. : Δημοκρατικός Συναγερμός

Ε. Δ. Ε. Κ. : Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου

Ε.Ε. : Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ο.Κ. : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Η.Π.Α. : Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Μ.Ο.Ε. : Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης

Ο.Η.Ε. : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Σ.Α.: Συμβούλιο Ασφαλείας

Τ.Δ.Β.Κ. : Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου

Εισαγωγή

Οι συνέπειες της τουρκικής εισβολής του 1974 στην Κύπρο επηρέασαν και καθόρισαν την ιστορική εξέλιξη του νησιού. Η κατοχή από τα τουρκικά στρατεύματα του 36% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας, η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού τουρκοκυπριακού πληθυσμού στο βόρειο τμήμα του νησιού, η προσφυγοποίηση 200,000 Ελληνοκυπρίων και η απώλεια των περιουσιών τους (Στεφανίδης και Ριζάς 2004:51), ως επίσης και ο εποικισμός του νησιού με δεκάδες χιλιάδες Τούρκους από την τουρκική ενδοχώρα, αποτελούν τις κυριότερες από αυτές (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997:3).

Οι πιο πάνω εξελίξεις επέφεραν ολοκληρωτικές πολιτικές, οικονομικές και δημογραφικές αλλαγές στο νησί, δημιουργώντας παράλληλα μια νέα κατάσταση πραγμάτων η οποία ευνοούσε την παράνομη διχοτόμηση της Κύπρου. Η καινούργια αυτή κατάσταση μοιραία κατέληξε στην ανάγκη για εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό Πρόβλημα, η οποία θα αποτελούσε το μέσο υλοποίησης των εθνικών στόχων των δύο πλευρών. Οι Ελληνοκύπριοι θα επεδίωκαν την ακύρωση ή μείωση των αρνητικών συνεπειών της τουρκικής εισβολής, ενώ οι Τουρκοκύπριοι την παγίωση ή νομιμοποίηση των τετελεσμένων της (Στεφανίδης και Ριζάς 2004:51).

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται ένα πολύ σημαντικό ζήτημα: τις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Ειδικότερα, επικεντρώνεται στις κυριότερες πρωτοβουλίες που αναλήφθηκαν από τη διεθνή κοινότητα από το 1977 μέχρι το 2002. Η εργασία ολοκληρώνεται στο συγκεκριμένο χρονικά κομβικό σημείο, γιατί τα επόμενα χρόνια σηματοδοτούνται από σημαντικά γεγονότα όπως είναι η εκλογή του Τ. Παπαδόπουλου στην προεδρία της Κ.Δ., η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα δημοψηφίσματα για το σχέδιο Ανάν, καθώς και η διάνοιξη των οδοφραγμάτων.

Στόχος της εργασίας είναι να παρουσιαστούν διεξοδικά όλες οι προσπάθειες διευθέτησης του Κυπριακού κατά την υπό μελέτη περίοδο. Ταυτόχρονα, εξετάζονται η στάση της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής πλευράς έναντι των σχεδίων αυτών. Συνεπακόλουθα, η παρούσα ανάλυση φέρνει στο φως τα θεμέλια πάνω στα οποία στηρίχθηκαν οι πρωτοβουλίες του διεθνούς παράγοντα, οι συνέπειες των οποίων είναι ορατές στο σήμερα. Πάνω από όλα, εντούτοις, η μελέτη μας αποτελεί μια επεξήγηση για ένα μεγάλο τμήμα της ιστορικής πορείας του Κυπριακού Προβλήματος όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την τουρκική εισβολή του 1974, μέχρι το 2002.

Η εργασία μας αποτελείται από έξι κεφάλαια τα οποία καλύπτουν τα σχέδια λύσης κατά την υπό εξέταση περίοδο. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος «διεθνής κοινότητα». Παράλληλα γίνεται αναφορά στις σχέσεις που είχε η Κύπρος με τη διεθνή κοινότητα και στο πώς οι σχέσεις αυτές επηρέασαν τις εξελίξεις του Κυπριακού Προβλήματος. Το δεύτερο κεφάλαιο καλύπτει τις πρώτες προσπάθειες που έγιναν από το 1977 μέχρι το 1979 για επίλυση του Κυπριακού. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα (εφεξής Γ.Γ.) του Ο.Η.Ε Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ που υποβλήθηκαν μεταξύ 1983-1985 καθώς και η πρόταση της Σοβιετικής Ένωσης το 1986, η οποία αποτελεί και τη μοναδική πρωτοβουλία από πλευράς της. Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει τη «Δέσμη Ιδεών» που υπέβαλε ο νέος Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Μπούτρος Γκάλι το 1992, η οποία δε διάφερε κατά πολύ από τις προτάσεις του Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ. Κύριο θέμα του πέμπτου κεφαλαίου αποτελούν τα Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (εφεξής Μ.Ο.Ε) τα οποία υπέβαλαν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (εφεξής Η.Π.Α), επί προεδρίας Γλαύκου Κληρίδη τον Μάιο του 1993. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας διερευνώνται οι πρωτοβουλίες που ανέλαβε ο Γ.Γ του Ο.Η.Ε Κόφι Ανάν από την άνοιξη του 1997 μέχρι τον Δεκέμβριο του 2002.

Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας έχουν χρησιμοποιηθεί πρωτογενείς πηγές όπως έντυπα, ανακοινωθέντα, προτάσεις λύσης, συμφωνίες και εφημερίδες της εποχής. Το πρωτογενές υλικό ενισχύθηκε ή διασταυρώθηκε με πληροφορίες από τη βιβλιογραφική παραγωγή για διάφορες πτυχές του Κυπριακού Ζητήματος. Για

παράδειγμα, μια ομάδα μελετών αφορούν τις γενικότερες ιστορίες της Κ.Δ. οι οποίες πραγματεύονται τα γεγονότα από το 1960 μέχρι το 1974 ή ακόμη και τα γεγονότα που ακολούθησαν αμέσως μετά (Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878 – 2004, Ιστορία του Κυπριακού: Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960 – 2008, Το Κυπριακό 1974 – 2004: οι ατελέσφορες μεσολαβητικές προσπάθειες). Παράλληλα, χρήσιμα απέβησαν εγχειρίδια που μελετούν τη σχέση της Κύπρου με την Ε.Ε. και τη διεθνή κοινότητα γενικότερα, εστιάζοντας κυρίως στη στάση του Ο.Η.Ε. που αποτέλεσε τον κύριο φορέα ανάληψης πρωτοβουλιών (Η Κύπρος στην Ε.Ε. και στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον, Οι διεθνείς διαστάσεις του Κυπριακού). Τέλος, αξιοποιήθηκαν πηγές που αφορούσαν την εξωτερική πολιτική της Αθήνας σε σχέση με τα σχέδια λύσης του Κυπριακού (Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1970 – 1979, 1980 – 1989, 1990 – 1999) . Η εργασία μας, σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες ομάδες μελετών, θέτει στο επίκεντρο τις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού για μια περίοδο τριών περίπου δεκαετιών, αφιερώνοντας μάλιστα τόσο μεγάλη έκταση για το πολύ σημαντικό αυτό ζήτημα. Αξίζει να επισημανθεί ότι κατά το στάδιο διερεύνησης εντοπίστηκε η αδυναμία αξιοποίησης πληροφοριών από την τουρκική πλευρά, κυρίως λόγω του γλωσσικού εμποδίου. Ωστόσο, όπου υπήρχε δυνατότητα λόγω ύπαρξης σχετικής μετάφρασης, έγινε και χρήση υλικού από τουρκικές πηγές.

Κεφάλαιο 1

Διεθνής Κοινότητα και Κυπριακή Δημοκρατία

Η Κύπρος, στη βραχύχρονη ζωή της στη διεθνή πολιτική σκακιέρα ως Κυπριακή Δημοκρατία (εφεξής Κ.Δ) από την ανεξαρτησία της το 1960 μέχρι την τουρκική εισβολή του 1974, δεν αποτελούσε μια μεγάλη οικονομική, βιομηχανική ή διπλωματική δύναμη. Ωστόσο, είχε κατορθώσει να αποκτήσει διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις με διεθνείς οργανισμούς και άλλα κράτη. Με την ανακήρυξή της ως ανεξάρτητο κράτος το 1960, έγινε δεκτή ως ισότιμο μέλος του Ο.Η.Ε. και της Βρετανικής Κοινοπολιτείας (Οικονομίδης 1993: ΚΗ'). Ταυτόχρονα, το 1961, γίνεται μέλος του Κινήματος των Αδεσμεύτων στην ιδρυτική του συνέλευση στο Βελιγράδι και του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Μάιο του 1961 (Τζερμιάς 2000:468). Από τον Δεκέμβριο του 1962 υποβάλλει και αίτημα σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (εφεξής Ε.Ο.Κ.). Διαφαίνεται ξεκάθαρα πως η νεοσυσταθείσα Κ.Δ. επιχειρεί να αποκτήσει δικλίδες ασφάλειας και προόδου, καθώς και διεθνή ερείσματα, μέσω αναγνωρισμένων και ισχυρών διεθνών φορέων και οργανισμών.

Ο όρος «διεθνής κοινότητα» περιλαμβάνει τους προαναφερθέντες οργανισμούς και φορείς καθώς και τις ισχυρές χώρες του δυτικού κόσμου που ανέλαβαν πρωτοβουλίες για επίλυση του κυπριακού προβλήματος, όπως είναι οι Η.Π.Α., η Μεγάλη Βρετανία και ο Καναδάς. Ταυτόχρονα, στη διεθνή κοινότητα περιλαμβάνεται και η ΕΣΣΔ της οποίας ο ρόλος ήταν αφενός μικρός, αφετέρου όμως αξιοσημείωτος αφού διαχρονικά αποτελεί μια υπερδύναμη στην οποία εναποθέτουν ελπίδες μεγάλα σύνολα στην Ελλάδα και στην Κύπρο, λόγω κυρίως της θρησκευτικής ταύτισής τους με την εν λόγω δύναμη. Καταλυτικός ήταν φυσικά

ο ρόλος των εγγυητριών δυνάμεων, Ελλάδας και Τουρκίας, στις οποίες γίνεται εκτενής αναφορά κατά τη διαδικασία εξέτασης του κάθε σχεδίου λύσης.

Οι διπλωματικές σχέσεις της Κ.Δ. με τους οργανισμούς και τις χώρες αυτές θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ομαλές. Παρόλα αυτά όμως, στις προσπάθειες διεθνοποίησης του κυπριακού προβλήματος και της εξεύρεσης λύσης στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, η Κ.Δ. προσέκρουε συνεχώς στην αντίδραση κυρίως των Η.Π.Α. και της Βρετανίας. Μια ενδεχόμενη «διευθέτηση» του κυπριακού προβλήματος στο πλαίσιο ενός κλειστού συμμαχικού ή διακοινοτικού κύκλου εξυπηρετούσε καλύτερα τους στόχους και τις επιδιώξεις των χωρών αυτών και κρατούσε ταυτόχρονα εκτός παιχνιδιού και τη Ρωσία (Τενεκίδης 1981:201).

Η ελληνοκυπριακή πλευρά μετά την τουρκική εισβολή τον Ιούλιο του 1974 κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για να μετριάσει την αδικία που έγινε και να εξευρεθεί λύση όσο το δυνατόν πιο λειτουργική και βιώσιμη. Η Κυπριακή Κυβέρνηση στην προσπάθεια της αυτή είχε την αμέριστη συμπαράσταση της Ελληνικής Κυβέρνησης. Αυτή την προσπάθειά της την στήριξε στον Ο.Η.Ε επιδιώκοντας ταυτόχρονα την υποστήριξη της Ε.Ο.Κ (η οποία στη συνέχεια μετονομάστηκε σε Ε.Ε). Παράλληλα, επιδίωξε την εμπλοκή των δύο υπερδυνάμεων, της Σοβιετικής Ένωσης και των Η.Π.Α, η οποία ήταν και η μόνη που μπορούσε να ασκήσει μεγάλες και αποτελεσματικές πιέσεις προς την τουρκική πλευρά (Λάμπρου 2008:671).

Τον πιο ενεργό ρόλο στις προσπάθειες αυτές έχει διαδραματίσει ο Ο.Η.Ε. μέσω του εκάστοτε Γ.Γ. του, στο πλαίσιο του σκοπού και της λειτουργίας του οργανισμού που αφορά το Διεθνές Δίκαιο, την ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα.

Κεφάλαιο 2

Πρώτες προσπάθειες για επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος

2.1 Πρώτη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου

Η περίοδος που ακολούθησε την τουρκική εισβολή χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα, καθώς από τον Απρίλιο του 1975 μέχρι τον Απρίλιο του 1977 πραγματοποιήθηκαν έξι γύροι συνομιλιών. Ιδίως ο τέταρτος γύρος έλαβε χώρα στη Νέα Υόρκη ενώ οι άλλοι πέντε πραγματοποιήθηκαν στη Βιέννη. Οι Γλαύκος Κληρίδης και Ραούφ Ντενκτάς ήταν συνομιλητές στους πρώτους πέντε γύρους. Στον έκτο γύρο, τον Γλαύκο Κληρίδη (που παραιτήθηκε) αντικατέστησε ο Τάσσος Παπαδόπουλος, ενώ τη θέση του Ραούφ Ντενκτάς πήρε ο Ουμίτ Σουλεϊμάν (Λάμπρου 2008: 675). Οι συνομιλίες δεν επέφεραν οποιοδήποτε αποτέλεσμα λόγω του ότι το μόνο που ενδιέφερε την τουρκική πλευρά ήταν η εδραίωση των αποτελεσμάτων της εισβολής. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι το 1975, ανακηρύχτηκε αυθαίρετα και παράνομα «ομόσπονδο τουρκοκυπριακό κράτος» (Κουφουδάκης 2000: 493). Ωστόσο, η άσχημη οικονομική κατάσταση καθώς και το εμπάργκο που είχε επιβληθεί από τις Η.Π.Α στην Τουρκία, ανάγκασαν την τουρκική κυβέρνηση ν' αλλάξει στάση. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1977 ο Ντενκτάς ζήτησε, και εν τέλει πέτυχε συνάντηση με τον Πρόεδρο της Κ. Δ. Αρχιεπίσκοπο Μακάριο στην παρουσία του Πέρεζ ντε Κουεγιαίρ, Ειδικού Αντιπροσώπου του Γ.Γ. των Η.Ε. στην Κύπρο. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης διαπιστώθηκαν σοβαρές διαφορές σε βασικά σημεία (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 30).

Η Πρώτη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου προσυπογράφηκε στις 12 Φεβρουαρίου 1977 στη Λευκωσία από τον Αρχιεπίσκοπό Μακάριο και τον ηγέτη των Τουρκοκυπρίων, Ραούφ Ντενκτάς, ενώπιον του Γ.Γ του Ο.Η.Ε Κουρτ Βαλντχάιμ, μέσα στο πλαίσιο λύσης του Κυπριακού Προβλήματος. Η εν λόγω συμφωνία περιλάμβανε τέσσερις κατευθυντήριες γραμμές (Τοφαλλής 2010: 392-393). Απώτερος σκοπός της ήταν η ίδρυση μιας ανεξάρτητης, δικαιοδικής, ομόσπονδης δημοκρατίας. Στη συμφωνία γινόταν αναφορά στην ανάγκη σεβασμού των «τριών ελευθεριών» δηλαδή, που ήταν η ανάγκη σεβασμού της ελευθερίας, της ιδιοκτησίας, της διακίνησης και της εγκατάστασης (Κουφουδάκης 2000: 493).

Με τη Συμφωνία αυτή η ελληνοκυπριακή πλευρά για πρώτη φορά υποχωρεί από τις προηγούμενες θέσεις της, και αποδέχεται επισήμως την ομοσπονδία ως βάση για διαπραγμάτευση του Κυπριακού Προβλήματος (Χριστοδουλίδης 2009: 206), θέτοντας όμως παράλληλα το μεγάλο θέμα των αγνοουμένων, την ύπαρξη του οποίου η τουρκοκυπριακή πλευρά αρνήθηκε (Κουφουδάκης 2000: 493). Επιπρόσθετα, η Συμφωνία προέβλεπε όπως για το έδαφος που θα περιερχόταν υπό την διοίκηση της κάθε κοινότητας θα υπήρχαν κριτήρια όπως αυτά της οικονομικής βιωσιμότητας, της παραγωγικότητας και της ιδιοκτησίας της γης (Παντελής 1986: 437). Το τρίτο μέρος της συμφωνίας αφορούσε θέματα αρχών όπως η ελευθερία της διακίνησης, η ελευθερία της εγκατάστασης, το δικαίωμα της παρουσίας καθώς και άλλα εξειδικευμένα θέματα τα οποία θα ήταν ανοιχτά για συζήτηση και πιθανόν να προέκυπταν για την τουρκοκυπριακή κοινότητα (Τοφαλλής 2010: 393). Τέλος, γινόταν αναφορά στις εξουσίες και αρμοδιότητες της κεντρικής ομόσπονδης κυβέρνησης, η οποία θα εξασφάλιζε την ενότητα της χώρας, μέσα στο πλαίσιο του δικαιοδικού χαρακτήρα του κράτους (Κληρίδης 1991: 494).

Με τα δεδομένα που πρόεκυψαν από τις πρόνοιες της Πρώτης Συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου, η ελληνοκυπριακή πλευρά θα προέβαινε ίσως στις πιο οδυνηρές υποχωρήσεις στην ιστορία της, ενώ αντίθετα η τουρκική πλευρά θα βρισκόταν πολύ κοντά στο σκοπό της, τον οποίο είχε θέσει από τη δεκαετία του 1950 και δεν ήταν άλλος από την διχοτόμηση (Χριστοδουλίδης 2009: 207).

Στο διάστημα μεταξύ 17 -25 Φεβρουαρίου του 1977 ο Αμερικανός Πρόεδρος Τζίμι Κάρτερ, ο οποίος ενθαρρύνθηκε από την Συμφωνία Μακαρίου - Ντενκτάς, απέστειλε αντιπροσωπεία στην περιοχή με επικεφαλής τον Κλάρκ Κλίφορτ, με σκοπό την πραγματοποίηση ουσιαστικών διακοινοτικών συνομιλιών (Χριστοδουλίδης 2009: 208).

Ταυτόχρονα, η τουρκική πλευρά παραπονέθηκε για το εμπάργκο που της είχε επιβληθεί από τις Η.Π.Α, και εκμαιεύοντας τις ανάλογες εξηγήσεις, δέχθηκε καθοδήγηση όπως προβεί σε ορισμένες ενέργειες καλής θέλησης για άρση του εμπάργκο (Λάμπρου 2008: 675). Στη συνέχεια, στο διακοινοτικό διάλογο που πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη στις 31 Μαρτίου 1977, ο Αμερικανός απεσταλμένος για το Κυπριακό, Κλίφορτ, έπεισε την ελληνοκυπριακή πλευρά την οποία αντιπροσώπευσε ο Τάσος Παπαδόπουλος, να υποβάλει πρώτη τις προτάσεις της τόσο για το συνταγματικό όσο και για το εδαφικό και ακολούθως θα απαντούσε η τουρκοκυπριακή πλευρά που αντιπροσώπευε ο Ονάν (Χριστοδουλίδης 2009: 208).

Όσον αφορούσε το εδαφικό, η ελληνοκυπριακή πλευρά υπέβαλε συγκεκριμένη πρόταση με χάρτη από τον οποίο προέκυπτε ότι ήταν έτοιμη να παραχωρήσει το 20% του εδάφους, γεγονός πολύ σημαντικό γιατί υπό ορισμένες προϋποθέσεις αποδεχόταν σχήμα ενός διαπεριφερειακού ομόσπονδου συστήματος (Τζερμιάς 2001: 802). Με τη θέση αυτή διαφώνησαν οι Σπύρος Κυπριανού και Μιχαλάκης Τριανταφυλλίδης, οι οποίοι δεν επέμεναν μέχρι τέλους ενώ ο Βάσος Λυσσαρίδης διατήρησε τη διαφωνία μέχρι τέλους (Λάμπρου 2008: 676). Παράλληλα, στην Ουάσινγκτον εκτιμούσαν ότι οι προσπάθειες για άρση του εμπάργκο θα διευκολύνονταν εάν ξεκινούσαν ουσιαστικές συνομιλίες μεταξύ των δύο πλευρών και εφόσον υπήρχε ουσιαστική πρόοδος για επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος (Χριστοδουλίδης 2009: 208).

Ο έκτος γύρος των συνομιλιών που είχε διεξαχθεί στη Βιέννη μεταξύ της 31^{ης} Μαρτίου και 7^{ης} Απριλίου 1977, οδηγήθηκε σε ναυάγιο κυρίως λόγω της παρασπονδίας της τουρκικής πλευράς να υποβάλει τις δικές της προτάσεις ως απάντηση στις ελληνοκυπριακές θέσεις όπως είχε προηγουμένως συμφωνηθεί να πράξει ενώπιον του ειδικού αντιπροσώπου του Αμερικανού προέδρου για το Κυπριακό, Κλάρκ Κλίφορτ, βάση και των 4 κατευθυντήριων γραμμών (Φιλελεύθερος 4/9/1979). Παράλληλα, το εμπάργκο που είχε επιβληθεί από τις

Η.Π.Α εξακολουθούσε να υφίσταται λόγω του λεγόμενου «ελληνικού λόμπυ» που απαγόρευε την παροχή βοήθειας προς την Τουρκία «εκτός εάν ο πρόεδρος των Η.Π.Α πιστοποιούσε προς το Κογκρέσο ότι σημειώθηκε πρόοδος στο Κυπριακό με συγκεκριμένο πρώτο βήμα την απελευθέρωση της Αμμοχώστου» (Παπαδόπουλος 2016: 202).

2.2. Το Σχέδιο Νίμιτς

Στις 3 Αυγούστου 1977 πέθανε ξαφνικά ο Αρχιεπίσκοπός Μακάριος. Την προεδρία της Δημοκρατίας σύμφωνα με το Σύνταγμα ανέλαβε ο τότε πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής, Σπύρος Κυπριανού (Χριστοδουλίδης 2013: 5), ο οποίος όμως είχε έντονες επιφυλάξεις για τη συμφωνία που είχε υπογράψει ο προκάτοχός του (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 52). Τα πολιτικά κόμματα συμφώνησαν όπως αποφευχθεί ο οποιοσδήποτε προεκλογικός αγώνας, κι έτσι στις 03 Σεπτεμβρίου 1977 ο Σπύρος Κυπριανού ανακηρύχτηκε Πρόεδρος της Κ.Δ χωρίς ανθυποψήφιο, για το υπόλοιπο της θητείας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου (Λάμπρου 2008: 675). Στις εκλογές της 28^{ης} Φεβρουαρίου 1978 ο Σ. Κυπριανού εξελέγη Πρόεδρος της Κ.Δ χωρίς ανθυποψήφιο, αφού ο Γλαύκος Κληρίδης απέσυρε την υποψηφιότητά του, λόγω και των τότε ειδικών συνθηκών που αφορούσαν την απαγωγή του υιού του Σ. Κυπριανού, Αχιλλέα (Δίγκλης 2005: 320).

Παράλληλα, η ελληνική κυβέρνηση συνέχισε να ενθαρρύνει τον πρόεδρο Κυπριανού να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με το Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Κ. Βαλντχάιμ, έστω κι αν δεν ταυτίζονταν οι θέσεις τους (Κουφουδάκης 2000: 493). Ταυτόχρονα, τον Ιανουάριο του 1978 στην Τουρκία, ο Μ. Ετσεβίτ σχηματίζει για δεύτερη φορά κυβέρνηση (Λάμπρου 2008: 677). Η Αθήνα απορρίπτει πρόταση του Τούρκου Πρωθυπουργού Ετσεβίτ για τετραμερή συνάντηση το Μάιο του 1978 στην Ουάσινγκτον, στην οποία θα λάμβαναν μέρος η Ελλάδα, η Τουρκία και οι δύο κυπριακές κοινότητες πιστεύοντας ότι η λύση του Κυπριακού θα έπρεπε να δοθεί από δυτικές χώρες, γιατί μόνο αυτές θα επηρέαζαν την Τουρκία (Κουφουδάκης 2000: 493). Στο διάστημα αυτό η Τουρκία δέχεται διαρκώς πιέσεις για να κάνει σημαντικά βήματα με σκοπό την επίλυση του Κυπριακού. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μέχρι και ο Γερμανός Καγκελάριος Χέλμουτ Σμιτ του οποίου η χώρα υποστήριζε την Τουρκία όσο καμία άλλη κατά την διάρκεια του εμπόργκο, υπογράμμισε στον Μ. Ετσεβίτ ότι σε περίπτωση που δεν επιστρεφόταν η Αμμόχωστος στους

Ελληνοκύπριους δεν θα μπορούσε να παρασχεθεί άλλη βοήθεια στην Τουρκία (Λάμπρου 2008: 677).

Η σημαντικότερη πρωτοβουλία για επίλυση του Κυπριακού αναλήφθηκε το Νοέμβριο του 1978 από τον αμερικανικό παράγοντα. Επρόκειτο για ένα σχέδιο λύσης που ετοιμάστηκε από κοινού από την αμερικανική, καναδική και βρετανική κυβέρνηση και υποβλήθηκε προς τους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους (Συρίγος 2005: 94). Το εν λόγω σχέδιο, έγινε γνωστό ως «Σχέδιο Νίμιτς», αφού πήρε το όνομά του από τον Αμερικανό διπλωμάτη Μάθιου Νίμιτς ή αλλιώς «Αμερικανοκαναδοβρετανικό Σχέδιο» το οποίο ουσιαστικά είχε ως βάση την Πρώτη Υψηλού Επιπέδου Συμφωνία Μακαρίου – Ντενκτάς του 1977 (Λάμπρου 2008: 678). Η αμερικανική κυβέρνηση θεωρούσε πως το εν λόγω σχέδιο ήταν μια έμπρακτη απόδειξη του συνεχούς ενδιαφέροντος που επεδείκνυαν για επίλυση του Κυπριακού, και μετά την άρση του εμπάργκο πώλησης όπλων που είχε επιβληθεί στην Τουρκία μετά το 1974 (Κουφουδάκης 2000: 495).

Το τελικό Πλαίσιο Λύσης επιδόθηκε στον Υπουργό Εξωτερικών της Κ.Δ. Νίκο Ρολάνδη και στον Ρ. Ντενκτάς στις 10 Νοεμβρίου 1978 με τον τίτλο «Πλαίσιο για ένα διακανονισμό του Κυπριακού Προβλήματος» (Χριστοδουλίδης 2009: 222). Το σχέδιο λύσης προνοούσε ότι η Κ.Δ θα είναι ένα δικοινοτικό ομόσπονδο κράτος, με δύο συστατικές περιοχές, από τις οποίες η μία θα κατοικείται από Ελληνοκύπριους και η άλλη από Τουρκοκύπριους (Παπαδόπουλος 2016: 202). Ταυτόχρονα, προνοούσε ότι τα δύο μέρη θα διαπραγματεύονταν μια νέα συνταγματική δομή για τη Δημοκρατία, έχοντας ως σημείο εκκίνησης το Σύνταγμα του 1960, το οποίο θα δεχόταν τροποποιήσεις και θα ενσωματωνόταν σε ένα λειτουργικό ομόσπονδο σύστημα διακυβέρνησης το οποίο θα είχε ως βάση διαπραγμάτευσης τις κατευθυντήριες γραμμές της Συμφωνίας Μακαρίου – Ντενκτάς και των σχετικών ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών (εφεξής Η.Ε) (Χριστοδουλίδης 2009: 216).

Παράλληλα, στην ομόσπονδη κυβέρνηση της Κύπρου θα παρέμεναν συγκεκριμένες εξουσίες που αφορούσαν την εξωτερική άμυνα, το νόμισμα, τις εξωτερικές υποθέσεις, την κεντρική τράπεζα, τις επικοινωνίες, το ενδοπεριφερειακό και ξένο εμπόριο, την ομοσπονδιακή οικονομία, τα τελωνεία, την μετανάστευση και την πολιτική αεροπορία

(Λάμπρου 2008: 679). Στο νέο σύνταγμα που θα συντασσόταν θα περιλαμβάνονταν τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες συμπεριλαμβανομένης της ελεύθερης διακίνησης, εγκατάστασης, και δικαιώματος χρήσης περιουσίας, νοουμένου ότι η κάθε περιοχή θα διατηρούσε το χαρακτήρα της (Δίγκλης 2005: 326).

Το σχέδιο στη συνέχεια αναφερόταν στη Νομοθετική εξουσία που θα αποτελείτο από την Άνω Βουλή και Κάτω Βουλή, την οποία τα δύο σώματα θα ασκούσαν από κοινού. Στην Άνω Βουλή θα υπήρχε ίσος αριθμός Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, ενώ στην Κάτω Βουλή θα εκλέγονταν κατά αναλογία πληθυσμού (Περικλέους 1986: 149). Όσον αφορούσε την εκτελεστική εξουσία, υπήρχε πρόνοια που έλεγε ότι ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος θα εκλέγονταν με δημοκρατικές διαδικασίες, ενώ σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε τόσο ο πρόεδρος όσο και ο αντιπρόεδρος να ήταν από την ίδια κοινότητα. Τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου θα διορίζονταν από κοινού από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο, ενώ η κάθε κοινότητα θα είχε τουλάχιστον 30% των μελών του Υπουργικού Συμβουλίου (Παπαδόπουλος 2016: 202). Θα ιδρυόταν ένα τριμελές ομοσπονδιακό ανώτατο δικαστήριο που θα αποτελείτο από έναν Ελληνοκύπριο, έναν Τουρκοκύπριο και ένα άλλο μέλος, μη Κύπριο, ο οποίος θα διοριζόταν από κοινού (Χριστοδουλίδης 2009: 217).

Θα ιδρυόταν Υπηρεσία Περιφερειακής Συνεργασίας και Συντονισμού με επικεφαλής έναν Ελληνοκύπριο και έναν Τουρκοκύπριο, που θα απαρτιζόταν από ίσο αριθμό εκπροσώπων από την κάθε συνιστώσα περιοχή. Σκοπός της υπηρεσίας θα ήταν να φροντίζει για την πρακτική συνεργασία των δύο περιοχών, ιδιαίτερα στον εμπορικό και στον οικονομικό τομέα (Παπαδόπουλος 2016: 202). Όσον αφορούσε το εδαφικό αναφερόταν ότι θα ήταν αντικείμενο συζητήσεων στη βάση κριτηρίων όπως η παραγωγικότητα, η ασφάλεια, η οικονομική βιωσιμότητα, ο πληθυσμός, η ιδιοκτησία γης και ιστορικοί παράγοντες (Δίγκλης 2005: 327). Θα υπήρχε πρόνοια που θα διαλαμβανόταν ότι ορισμένος αριθμός προσφύγων θα επέστρεφαν στα σπίτια τους και διευθέτηση των αξιώσεων όσων θα επέλεγαν να μην επιστρέψουν ή όσων δεν θα μπορούσαν (Λάμπρου 2008: 679). Περαιτέρω, θα δημιουργείτο ένα Ταμείο Κυπριακής Συμφιλίωσης, σκοπός του οποίου θα ήταν να διαθέτει κεφάλαια για αναπτυξιακά προγράμματα για να αντιμετωπιστούν προβλήματα που θα δημιουργούνταν από την τελική διευθέτηση, και θα στήριζε τους τομείς της Δημοκρατίας με τις μεγαλύτερες οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες

(Περικλέους 1986: 150). Τέλος, στο σχέδιο υπήρχε σημαντική πρόνοια που αναφερόταν στην επιστροφή των Ελληνοκυπρίων στην Αμμόχωστο υπό την αιγίδα των Η.Ε. ως ένδειξη καλής θέλησης (Μιχαήλ 2011: 170).

Η ελληνική κυβέρνηση συμβούλεψε τον Πρόεδρο Κυπριανού να μην απορρίψει το σχέδιο και να το διαπραγματευτεί (Λάμπρου 2008: 679). Η κυπριακή αντιπολίτευση υπό τον Γλαύκο Κληρίδη ανέφερε ότι δεν απέρριπτε το σχέδιο, το οποίο όμως απαιτούσε την εξέταση και τη διαπραγμάτευση των οποιονδήποτε αρνητικών στοιχείων υπήρχαν στο σχέδιο (Φιλελεύθερος, 30/11/1978). Η πλειοψηφία όμως του λαού δεν ήταν έτοιμη να υποστηρίξει ένα σχέδιο το οποίο αφενός δε θα επέτρεπε σε όλους τους πρόσφυγες να επιστρέψουν στα σπίτια τους, και αφετέρου θα επέφερε τον οριστικό διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων (Λάμπρου 2008: 679).

Έχοντας την υποστήριξη του Α.Κ.Ε.Λ. που δεν επικροτούσε οποιαδήποτε άλλη λύση εκτός των πλαισίων του Ο.Η.Ε., ο Πρόεδρος Κυπριανού απέρριψε το σχέδιο χωρίς την τοποθέτηση της τουρκικής πλευράς (Θεοφάνους 2000: 88), ενώ η Ελληνική κυβέρνηση αν και διαφώνησε με την απόρριψη του σχεδίου αποδέχθηκε τη θέση της Κυπριακής κυβέρνησης (Χατζηβασιλείου 2011: 196). Η απόρριψη του σχεδίου από την ελληνοκυπριακή πλευρά, σχεδόν αμέσως και χωρίς συζητήσεις και διαβουλεύσεις, απάλλαξε την τουρκική πλευρά από τη δύσκολη θέση της πιθανής αρνητικής τοποθέτησης (Θεοφάνους 2005: 95).

2.3 Η Δεύτερη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου

Μετά από την αποτυχημένη προσπάθεια για επίλυση του Κυπριακού από τον αμερικανό διπλωμάτη Μάθιου Νίμιτς, από τον Απρίλιο του 1978 μέχρι και τον Μάιο του 1979 δεν έγινε καμία προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού επειδή η Τουρκία αδυνατούσε να υποβάλει συγκεκριμένες προτάσεις για επίλυσή του. Τότε, ανέλαβε πρωτοβουλία ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Κουρτ Βαλντχάιμ και στις 19 Μαΐου 1979 στη Λευκωσία, συμφωνήθηκε με τον πρόεδρο της Κ.Δ. Σ. Κυπριανού και τον Τουρκοκύπριο ηγέτη Ρ. Ντενκτάς να επαναρχίσουν οι συνομιλίες στη βάση της συμφωνίας Μακαρίου-Ντενκτάς (Παντελής 1986: 441). Στις τάξεις της ελληνοκυπριακής πλευράς δεν επικρατούσε αισιοδοξία, ενώ η Τουρκία

πυροδοτούσε το κλίμα με κατηγορίες προς την Αθήνα για αδιάλλακτη στάση, εξαιτίας της διασφάλισης της ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. (Παύλου, 2005: 326).

Η Δεύτερη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου προνοούσε δέκα σημεία τα οποία θα καθόριζαν τη διαδικασία για τις νέες συνομιλίες (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 34). Το πρώτο σημείο αφορούσε την επανέναρξη των διακοινοτικών συνομιλιών στις 15 Ιουνίου 1979. Το δεύτερο σημείο έκανε αναφορά στο ότι η βάση των συνομιλιών θα ήταν οι κατευθυντήριες γραμμές Μακαρίου-Ντενκτάς και τα σχετικά ψηφίσματα του Ο.Η.Ε. για το Κυπριακό. Το τρίτο σημείο αφορούσε τα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι οι θεμελιώδεις ελευθερίες όλων των πολιτών της δημοκρατίας θα έπρεπε να τυγχάνουν σεβασμού (Θεοφάνους 2000: 270). Ακολούθως, το τέταρτο σημείο προνοούσε ότι οι συνομιλίες θα επικεντρωθούν στις εδαφικές και συνταγματικές πτυχές. Το πέμπτο σημείο αφορούσε την προτεραιότητα που θα δινόταν στην επίτευξη συμφωνίας για επανεγκατάσταση της Αμμοχώστου υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε., και πως μετά την επίτευξη συμφωνίας για τα Βαρώσια, θα εφαρμοζόταν ανεξάρτητα με τα αποτελέσματα για τις άλλες πτυχές του κυπριακού προβλήματος. Το έκτο σημείο εστίαζε στην αποφυγή κάθε ενέργειας που θα έθετε σε κίνδυνο το αποτέλεσμα των συνομιλιών και θα δινόταν ιδιαίτερη σημασία κι από τις δύο πλευρές στα αρχικά πρακτικά μέτρα για προώθηση της καλής θέλησης, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της επιστροφής σε ομαλές συνθήκες (Φιλελεύθερος 3/9/1979).

Επιπρόσθετα, το έβδομο σημείο της Συμφωνίας, αναφερόταν σε σκέψη για αποστρατικοποίηση του νησιού και σε συζήτηση θεμάτων που σχετίζονταν με αυτή, ενώ το όγδοο σημείο έκανε λόγο επί του ότι η ανεξαρτησία, η κυριαρχία, η εδαφική αρμοδιότητα, η ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Δημοκρατίας θα έπρεπε να τυγχάνουν επαρκών εγγυήσεων κατά την ένωση, εν όλο ή εν μέρει, με οποιαδήποτε άλλη χώρα και κατά οποιασδήποτε μορφής διχοτόμησης ή απόσχισης. Το ένατο και προτελευταίο σημείο προνοούσε ότι οι συνομιλίες θα διεξάγονται συνεχώς και επίμονα και θα αποφεύγεται οποιαδήποτε καθυστέρηση. Το τελευταίο σημείο έλεγε ότι οι διακοινοτικές συνομιλίες θα διεξαχθούν στην Λευκωσία (Παντελής 1986: 442).

Με βάση τα πιο πάνω σημεία επαναρχίζουν οι συνομιλίες μεταξύ της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής πλευράς. Από την πρώτη κιόλας στιγμή ο Ντενκτάς αξίωνε όπως πριν την

οποιαδήποτε συζήτηση για την Αμμόχωστο να δεχτεί η ελληνοκυπριακή πλευρά την έννοια της διζωνικότητας με το διχοτομικό περιεχόμενο που ο ίδιος έδινε (Λάμπρου 2008: 680), παρά το γεγονός της συμφωνίας με τις τέσσερις κατευθυντήριες γραμμές που προνοούσε «αδέσμευτη, ανεξάρτητη, δικαιοδική, ομόσπονδη Δημοκρατία». Ο Γεώργιος Ιωαννίδης, ο οποίος εκπροσωπούσε την ελληνοκυπριακή πλευρά, ανέφερε ότι ήταν έτοιμη να συζητήσει τον όρο σε ένδειξη καλής θέλησης νοουμένου ότι αυτό θα γινόταν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Η τουρκοκυπριακή πλευρά όμως την οποία εκπροσωπούσε ο Ουμίτ Ονάν, δεν συμφωνούσε και επέμενε στον όρο που είχε τεθεί (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 35). Με τη στάση που κρατούσε η τουρκοκυπριακή πλευρά ήταν φανερό ότι το πιο ισχυρό τους διαπραγματευτικό χαρτί ήταν η Αμμόχωστος και δεν είχαν διάθεση να την επιστρέψουν πριν την επίτευξη συνολικής συμφωνίας που να ικανοποιεί τους διχοτομικούς σκοπούς τους (Λάμπρου 2008: 680).

Παράλληλα, η ελληνική κυβέρνηση στήριζε την κυπριακή κυβέρνηση και την ενθάρρυνε για λύση του Κυπριακού Προβλήματος τόσο στην πρώτη Υψηλή Συμφωνία του 1977, όσο και στη συμφωνία Μακαρίου – Ντενκτάς, γιατί πίστευε ότι θα αποτελούσαν μοχλό πίεσης και θα δραστηριοποιούνταν ο διεθνής παράγοντας προς όφελος της Κ.Δ. (Χατζηβασιλείου 2011: 196). Στις 9 Αυγούστου 1980 επαναρχίζουν οι συνομιλίες στην παρουσία του Αργεντινού διπλωμάτη Ούγκο Γκόμπι και των διαπραγματευστών Ιωαννίδη και Ονάν. Κατά την έναρξη των συνομιλιών ο Αργεντινός διπλωμάτης ανέγνωσε δήλωση του Γ.Γ. των Η.Ε. με την οποία κατέθετε την αντίληψή του όσον αφορά το κοινό έδαφος ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή πλευρά και όριζε τα θέματα που ήταν στη συζήτηση, μεταξύ των οποίων και η επανεγκατάσταση των Ελληνοκυπρίων στην Αμμόχωστο υπό την αιγίδα των Η.Ε. (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2000: 38).

Ένα χρόνο περίπου αργότερα, στις 5 Αυγούστου 1981, η τουρκοκυπριακή πλευρά καταθέτει προτάσεις οι οποίες συνοδεύονται από χάρτες στους οποίους επιστρέφεται περίπου το 3% των κατεχομένων και περιλαμβάνουν τα χωριά Άσσια, Βατυλή, Λύση, Κοντέα, Μακράσκα και Άχνα (Φιλελεύθερος, 6/08/1981). Με βάση τις προτάσεις που υπέβαλε η τουρκοκυπριακή πλευρά, υπολογίζεται ότι οι Ελληνοκύπριοι που θα επέστρεφαν στα χωριά τους θα ήταν κοντά στις 40 000 χιλιάδες (Φάντης 2012: 72), ενώ όσον αφορούσε στο

συνταγματικό είχαν την απαίτηση στην προεδρία του νησιού να εναλλάσσονται ένας Ελληνοκύπριος με έναν Τουρκοκύπριο (Χατζηαντωνίου κ.α. 2010: 171).

Οι προτάσεις και οι συζητήσεις που είχαν οι δύο πλευρές φανέρωναν το χάσμα που υπήρχε μεταξύ τους, κι έτσι μοιραία το 1982 οι συνομιλίες κατέληξαν σε αδιέξοδο, αφού η τουρκική πλευρά συνέχισε τις απειλές κατά της Κύπρου με πρόφαση την παρουσία αρμένικων οργανώσεων. Παράλληλα, επέμενε σε διχοτομικά σχήματα κάτω από τον όρο της διζωνικής-δικοινοτικής ομοσπονδίας (Κουφουδάκης 2000: 495). Με αυτά τα δεδομένα η κυπριακή κυβέρνηση δεν είχε άλλη επιλογή από τη διεθνοποίηση του προβλήματος, προσφεύγοντας για άλλη μια φορά στα Η.Ε. (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 42). Στον αγώνα που έκανε η Κυπριακή κυβέρνηση για εξεύρεση λύσης, κράτησε επίμονα το πρόβλημά της μέσα στα πλαίσια του Ο.Η.Ε., ενώ το ισχυρότερό της όπλο ήταν το ψήφισμα 3312, που μεταξύ άλλων, προνοούσε την επιστροφή όλων των προσφύγων στα σπίτια τους, την άμεση αποχώρηση ξένων στρατευμάτων και το σημαντικότερο ότι καλούσε όλα τα κράτη να σεβαστούν την κυριαρχία, την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Δημοκρατίας και να απέχουν από οποιαδήποτε πράξη και επέμβαση στρέφεται εναντίον της (Λάμπρου 2008: 681).

Κεφάλαιο 3

Προτάσεις Γενικού Γραμματέα ΟΗΕ Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ και Σοβιετικής Ένωσης για επίλυση του Κυπριακού

3.1 Δείκτες Ντε Κουεγιάρ

Το 1981 τη θέση του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. αναλαμβάνει ο Περουβιανός πολιτικός και διπλωμάτης Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ ο οποίος διαδέχεται τον Κουρτ Βαλντχάιμ που είχε διατελέσει ειδικός αντιπρόσωπος για το κυπριακό από το 1975-1981 (Φάντης 2012: 85). Ο νέος Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. ο οποίος ήταν πολύ καλός γνώστης του Κυπριακού, βλέποντας το αδιέξοδο που υπήρχε στις συνομιλίες και υπό των απειλών του Ντενκτάς για ανακήρυξη του «τουρκοκυπριακού ψευδοκράτους» στις 8 Αυγούστου 1983, κάλεσε τις δύο πλευρές να επιδιώξουν λύση του προβλήματος μέσω κάποιων «δεικτών» που αφορούσαν την νομοθετική, εδαφική και την εκτελεστική πτυχή (Δίγκλης 2005: 352).

Τα βασικά σημεία των «δεικτών» περιελάμβαναν τα ακόλουθα: η τουρκοκυπριακή περιοχή θα εκτεινόταν στο 23%-30% του κυπριακού εδάφους και η ελληνοκυπριακή πλευρά στο 70-77%. Όσον αφορούσε τη νομοθετική πτυχή θα υπήρχε η Άνω Βουλή όπου τόσο η

ελληνοκυπριακή πλευρά όσο και η τουρκοκυπριακή πλευρά θα είχαν ίσο αριθμό μελών, 50% η κάθε μία, και η Κάτω Βουλή όπου η αντιπροσωπία θα ήταν κατ' αναλογία πληθυσμού, δηλαδή 20% Τουρκοκύπριοι και 80% Ελληνοκύπριοι. Για την εκτελεστική εξουσία προτεινόταν δύο υπαλλακτικές λύσεις. Η πρώτη λύση προέβλεπε ότι ο πρόεδρος της Κ.Δ. θα εκλεγόταν από τους Ελληνοκύπριους και ο αντιπρόεδρος από τους Τουρκοκύπριους, ενώ έξι από τους υπουργούς θα ήταν Ελληνοκύπριοι και τέσσερις Τουρκοκύπριοι. Η δεύτερη λύση προέβλεπε ότι ανώτεροι φορείς της εκτελεστικής εξουσίας θα ήταν ένας πρόεδρος και ένας πρωθυπουργός. Στα αξιώματα αυτά θα εναλλάσσονταν ένας Ελληνοκύπριος και ένας Τουρκοκύπριος ενώ στους Τουρκοκύπριους θα παρεχόταν και το δικαίωμα της αρνησικυρίας (βέτο) (Λάμπρου 2008: 686).

Ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. αφού παρέδωσε τις προτάσεις του προς τις δύο πλευρές, ανέφερε ότι θα το εκτιμούσε εάν υπέβαλλαν τις αντιδράσεις τους μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου 1983 (Φιλελεύθερος, 10.08.1983). Μετά την υποβολή των «δεικτών Κουεγιάρ» το εσωτερικό μέτωπο της Κύπρου τέθηκε σε μεγαλύτερη δοκιμασία από εκείνη που έθεσε η πρωτοβουλία του Κουρτ Βαλντχάιμ. Ο Πρόεδρος Κυπριανού αποδεχόταν την πρωτοβουλία και την μεθοδολογία Κουεγιάρ στην πράξη όμως την απέρριπτε (Δίγκλης 2005: 354).

Το κόμμα της κομμουνιστικής αριστεράς, το Α.Κ.Ε.Λ. και η παράταξη της δεξιάς, ο Δημοκρατικός Συναγερμός (εφεξής ΔΗ.ΣΥ.), τάχθηκαν υπέρ των «δεικτών Κουεγιάρ» (Φιλελεύθερος, 18.08.1983), ενώ ο πρόεδρος της σοσιαλιστικής Ενιαίας Δημοκρατικής Ένωσης Κέντρου (εφεξής Ε.Δ.Ε.Κ.) και ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος τάχθηκαν εναντίον. Το Δημοκρατικό Κόμμα (εφεξής ΔΗ. ΚΟ.), τι κόμμα του κέντρου, δεν πήρε αρχικά θέση, καθώς ο Σ. Κυπριανού ήθελε πρώτα να μεταβεί στην Αθήνα όπου θα συζητούσε το όλο ζήτημα με το πρόεδρο Κ. Καραμανλή και τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου (Τζερμιάς 2001: 884).

Το Α.Κ.Ε.Λ. διατύπωσε τη θέση όπως η όλη προσπάθεια του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. θα έπρεπε να αντικρισθεί θετικά, αφού η οποιαδήποτε αρνητική προσέγγιση θα επέφερε μεγαλύτερο αδιέξοδο και θα έθετε τον κυπριακό λαό και την απελευθέρωση του νησιού σε σοβαρότατους κινδύνους (Δίγκλης 2005: 354). Ο πρόεδρος του ΔΗ.ΣΥ. Γ. Κληρίδης, σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε υπό την προεδρία του Προέδρου της Δημοκρατίας,

ανέφερε ότι οι δείκτες του εγγράφου προσφέρουν τα κατάλληλα πλαίσια για παραπέρα διερεύνηση και διαπραγμάτευση, και θα ήταν σφάλμα να απορριφθεί ή με οποιουδήποτε χειρισμούς να εξουδετερωθεί η πρωτοβουλία Κουεγιάρ (Φάντης 2012: 88).

Αναφερόμενος στο όλο ζήτημα, ο πρόεδρος της Ελληνικής Κυβέρνησης Κωνσταντίνος Καραμανλής, δήλωσε ότι δεν πρέπει να απορριφθούν ξανά οι προτάσεις από την ελληνοκυπριακή πλευρά, καθώς σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο η Τουρκία πολύ πιθανό να ανακήρυττε ανεξάρτητο τουρκοκυπριακό κράτος. Θα επέρριπτε παράλληλα, σύμφωνα με τον Καραμανλή, την ευθύνη στην ελληνοκυπριακή πλευρά και κατέληξε λέγοντας ότι αυτό θα ήταν η χειρότερη εξέλιξη για το κυπριακό και οι ευθύνες θα βάραιναν τόσο την Αθήνα όσο και τη Λευκωσία (Δίγκλης 2005: 354).

Παράλληλα, ο Ανδρέας Παπανδρέου, ο οποίος διαδέχτηκε στην πρωθυπουργία τον Γεώργιο Ράλλη, δήλωσε ότι προϋπόθεση για να επαναρχίσουν οι διαπραγματεύσεις θα ήταν να αποχωρήσουν πρώτα τα τουρκικά στρατεύματα από το νησί, ενώ επιπλέον ανέφερε ότι θα προωθούσε την διεθνοποίηση του Κυπριακού (Χατζηβασιλείου 2011: 102). Περαιτέρω, ο Α. Παπανδρέου ανέπτυξε τις ακόλουθες θέσεις για το Κυπριακό: α) το κυπριακό πρόβλημα είναι διεθνές θέμα εισβολής και κατοχής από μία ξένη δύναμη ενός τμήματος ανεξάρτητου κράτους μέλους του Ο.Η.Ε., β) οι διεξαγόμενες ενδοκυπριακές συνομιλίες δεν ήταν δυνατό να πετύχουν ενόσω συνεχιζόταν η στρατιωτική κατοχή του 36,3% του εδάφους της Κύπρου, γ) βασική προϋπόθεση για λύση του προβλήματος ήταν η αποχώρηση του κατοχικού στρατού από την Κύπρο και η αποστολή ενισχυμένης ειρηνευτικής δύναμης, δ) με την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων οι δύο κοινότητες να ρυθμίσουν τα θέματα διακυβέρνησης με εποικοδομητικό διάλογο σύμφωνα πάντα με το Διεθνές Δίκαιο και τις αποφάσεις του Ο.Η.Ε. και ε) η διεθνής μορφή του κυπριακού κράτους να είναι ανεξάρτητη, κυρίαρχη, ενιαία, αποστρατικοποιημένη και αδέσμευτη δημοκρατία που να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των πολιτών (Κρανιδιώτης 1983: 117-118).

Η προαναφερθείσα δήλωση του Παπανδρέου ενίσχυσε τους δισταγμούς του Προέδρου Κυπριανού, ο οποίος απάντησε στον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. ότι «ούτε απέρριψε ούτε αποδέχτηκε τους δείκτες». Η δήλωση αυτή του Κυπριανού έφερε και την παραίτηση του Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Ρολάνδη ο οποίος διαφώνησε με τον Κυπριανού (Λάμπρου 2008: 687).

Όσον αφορά την τουρκική πλευρά, η πρωτοβουλία που ανέλαβε ο Κουεγιάρ δεν είχε οποιαδήποτε θετική κατάληξη, παρά τις οποιεσδήποτε περί αντιθέτου εκτιμήσεις έκανε τόσο ο ίδιος ο Γ.Γ. όσο και οι στενοί του συνεργάτες. Ο Ντενκτάς απέρριψε τους «δείκτες». Η όλη στάση του Ντενκτάς και η απόρριψη των προτάσεων σχετιζόταν και με τα ευρύτερα σχέδια και τις προοπτικές του για το Κυπριακό (Δίγκλης 2005: 360).

Συνεπακόλουθο των πιο πάνω και εκμεταλλευόμενος το αδιέξοδο που προέκυψε από την διαφορούμενη στάση της Κυπριακής Κυβέρνησης, ο Ντενκτάς ο οποίος δεν ήταν ευχαριστημένος με τις προτάσεις Κουεγιάρ στις 15 Νοεμβρίου 1983 προέβηκε στη μονόπλευρη ανακήρυξη του τουρκοκυπριακού «κράτους» κάτι που αποτελούσε διαχρονικό στόχο της Τουρκίας σε σχέση με το Κυπριακό και που είχε διαφανεί από τα πρώτα χρόνια της Κ.Δ. (Βενιζέλου 2011: 85). Η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (εφεξής Τ.Δ.Β.Κ.), δεν αναγνωρίστηκε διεθνώς παρά μόνο από την Τουρκία. Με αυτή την κίνηση η Τουρκία φανέρωσε για ακόμη μια φορά ότι σκοπός της ήταν η εδραίωση των τετελεσμένων της κατοχής και η οριστική διχοτόμηση του νησιού. Ταυτόχρονα, το Συμβούλιο Ασφαλείας (εφεξής Σ.Α) του Ο.Η.Ε, στις 18 Νοεμβρίου 1983, με το ψήφισμα 541/83 καταδίκασε ως παράνομη την ανακήρυξη της «Τ.Δ.Β.Κ.» (Χριστοδούλου 1995: 562-565).

3.2 Νέες προτάσεις Γενικού Γραμματέα ΟΗΕ και «εκ του σύνεγγυς» συνομιλίες

Παρά το γεγονός ότι η πρωτοβουλία του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. με τους «δείκτες Κουεγιάρ» δεν είχε το επιθυμητό αποτέλεσμα, το Σ.Α. του Ο.Η.Ε. ανανέωσε την εντολή προς τον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. να συνεχίσει να προσφέρει τις καλές του υπηρεσίες για επίλυση του Κυπριακού. Μέσα στα πλαίσια αυτά ανέπτυξε νέα πρωτοβουλία και υπέβαλε τόσο στην ελληνοκυπριακή όσο και στην τουρκοκυπριακή πλευρά τα λεγόμενα «Σημεία Εργασίας» (Φάντης 2012: 103). Σκοπός του Γ.Γ. ήταν να διαπιστώσει κατά πόσο τα «Σημεία Εργασίας» μπορούσαν να αποτελέσουν βάση για σύγκλιση υψηλού επιπέδου «εκ του σύνεγγυς» συνομιλιών υπό την αιγίδα του, ως μέσο εξεύρεσης βιώσιμης και δίκαιης λύσης του Κυπριακού Προβλήματος (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 53).

Η διαδικασία για τις «εκ του σύνεγγυς» συνομιλίες οφειλόταν στο ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν αναγνώριζε τον Ντενκτάς ως πρόεδρο του ανεξάρτητου κράτους, και ως εκ τούτου ο Γ.Γ. συνομιλούσε ξεχωριστά με τους δύο ηγέτες και μετέφερε τις θέσεις και απόψεις του ενός προς τον άλλο (Λάμπρου 2008: 688).

Ο Γ.Γ. κατέθεσε το περιεχόμενο των «Σημείων Εργασίας» στους Κυπριανού και Ντενκτάς στη συνάντηση που είχε μαζί τους στη Βιέννη στις 07 Αυγούστου 1984. Το περιεχόμενο των «Σημείων Εργασίας» έκανε σαφές ότι η βάση για επίλυση του Κυπριακού θα ήταν οι Συμφωνίες του 1977 και 1979. Περαιτέρω σκοπός ήταν η εγκαθίδρυση ανεξάρτητης, αδέσμευτης, δικαιοδικής και διζωνικής ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, ενώ παράλληλα πρότεινε μορατόριουμ σε ενέργειες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν στην επίλυση του προβλήματος, καθώς επίσης και κάποια μέτρα που θα συνέβαλλαν ώστε να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης ανάμεσα στις δύο πλευρές. Σχετικά με την επαναλειτουργία του αεροδρομίου Λευκωσίας, προέβλεπε όπως βρίσκεται υπό τη διοίκηση του Ο.Η.Ε. Προέβλεπε επίσης μέτρα απαγκίστρωσης των στρατιωτικών δυνάμεων των δύο πλευρών, ενώ θα δημιουργούνταν ομάδες εργασίας όπου θα ετοίμαζαν συμφωνίες για διάφορα θέματα, νοουμένου ότι θα υπήρχε συνολική συμφωνία και θα εγκαθιδρυόταν Μεταβατική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση (Δίγκλης 2005: 364).

Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα είχε την αρμοδιότητα να χαράσσει την εξωτερική πολιτική που θα ακολουθούσε, καθώς επίσης την ομόσπονδη δικαιοσύνη, τον ομόσπονδο προϋπολογισμό, την άμυνα και ορισμένα άλλα θέματα. Η νομοθετική εξουσία θα απαρτιζόταν από δύο βουλές, την Άνω Βουλή την οποία θα εκπροσωπούσαν εξίσου, δηλαδή 50% Ελληνοκύπριοι και 50% Τουρκοκύπριοι, και την Κάτω Βουλή σε αναλογία 70:30. Ως προς την εκτελεστική εξουσία, επικεφαλής θα ήταν Ελληνοκύπριος πρόεδρος και Τουρκοκύπριος αντιπρόεδρος, ενώ ένα τριμελές σώμα εκ των οποίων το ένα μέλος δεν θα ήταν Κύπριος, θα αναλάμβανε την επίλυση των θεμάτων στα οποία θα υπήρχαν διαφωνίες. Επίσης, θα δημιουργείτο και ομάδα εργασίας για την εφαρμογή των τριών ελευθεριών στην οποία θα παραπέμπονταν με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα (Στεφανίδης και Ριζάς, 2004: 53).

Οι διαφορές μεταξύ των δύο πλευρών παρέμειναν όπως αυτές είχαν διατυπωθεί στον προηγούμενο γύρο των διαπραγματεύσεων. Στο εδαφικό η ελληνοκυπριακή πλευρά επεδίωκε να περιορίσει την τουρκική ομόσπονδη ζώνη στο 25% και να εξασφαλίσει την όσο το δυνατό μεγαλύτερη επιστροφή προσφύγων στα σπίτια τους, αντίθετα με την τουρκοκυπριακή πλευρά που επέμενε στη διατήρηση μεγάλου μέρους των κατεχόμενων εδαφών. Όσον αφορούσε το συνταγματικό, η ελληνοκυπριακή πλευρά ήθελε όπως το τεκμήριο της αρμοδιότητας να άνηκε στην κεντρική κυβέρνηση, σε αντίθεση με την τουρκοκυπριακή πλευρά που επιδίωκε την απονομή του στις ομόσπονδες διοικήσεις. Παράλληλα, η ελληνοκυπριακή πλευρά προτιμούσε μία Βουλή, ενώ σε αντίθετη περίπτωση επιδίωκε αναλογία 80:20 για την Κάτω Βουλή, ενώ δεν συμφωνούσαν στους υπερβολικούς περιορισμούς όσον αφορούσε την άσκηση των δικαιωμάτων κυκλοφορίας, εγκατάστασης και περιουσίας. Επίσης, η ελληνοκυπριακή πλευρά ζητούσε ως προς το καθεστώς της εγγυημένης ανεξαρτησίας, συλλογικές εγγυήσεις από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Ε., ενώ η τουρκοκυπριακή πλευρά επιζητούσε την επιβεβαίωση του συστήματος του 1960. Τέλος όσον αφορά το δικαστικό σκέλος των διαπραγματεύσεων οι Ελληνοκύπριοι επιθυμούσαν να περιοριστεί το πεδίο αναφοράς των ομάδων εργασίας σε τεχνικές λεπτομέρειες μόνο (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 53-54).

Ο πρώτος γύρος των συνομιλιών που ολοκληρώθηκε στις 20 Σεπτεμβρίου 1984 δεν έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα και έτσι ο Γ.Γ. προσκάλεσε τους δύο ηγέτες σε δεύτερο γύρο συνομιλιών που διεξήχθησαν μεταξύ των ημερομηνιών 15-26 Οκτωβρίου 1984. Και αυτές όμως κατέληξαν σε αποτυχία κυρίως λόγω της αδιάλλακτης στάσης της τουρκικής πλευράς (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2000: 53).

Στον τρίτο γύρο των συνομιλιών που πραγματοποιήθηκαν από τις 28 Νοεμβρίου μέχρι τις 12 Δεκεμβρίου 1984, ο Τουρκοκύπριος ηγέτης μετακινήθηκε για πρώτη φορά από τις αδιάλλακτες και σκληρές του θέσεις (Λάμπρου 2008: 688). Το γεγονός αυτό οφειλόταν σε παρέμβαση που έκανε ο Αμερικανός πρόεδρος Ρόναλντ Ρίγκαν στον πρόεδρο της Τουρκίας, στρατηγό Κενάν Εβρέν, τονίζοντάς του ότι δεν ήταν προς όφελος της Τουρκίας η μη εξεύρεση λύσης για το Κυπριακό. Η όλη στάση της Τουρκίας ενθάρρυνε τον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. και προσκάλεσε τον πρόεδρο Κυπριανού και τον Τουρκοκύπριο ηγέτη σε συνάντηση υψηλού επιπέδου στην Νέα Υόρκη, η οποία πραγματοποιήθηκε από τις 17 έως τις 20

Νοεμβρίου 1985. Κατά τη συνάντηση των δύο ηγετών με τον Γ.Γ. ο Ντενκτάς ζήτησε όπως υπογραφούν τα έγγραφα του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. όπως είχαν παρουσιαστεί, κι αυτό ήταν μια απροσδόκητη συμπεριφορά εκ μέρους του Ντενκτάς, καθώς στο παρελθόν ακλουθούσε μια παρελκυστική τακτική (Λάμπρου 2008: 688).

Η κυπριακή κυβέρνηση αφού μελέτησε τα έγγραφα ανέφερε ότι έπρεπε προηγουμένως να υπάρξει διαπραγμάτευση ώστε να συμπληρωθούν κάποια κενά επί των εγγράφων και να διασαφηνιστούν κάποιες λεπτομέρειες. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας εν τέλει δεν αποδέχτηκε τη θέση του κατοχικού ηγέτη, ότι δηλαδή οι λεπτομέρειες έπρεπε να παραπεμφθούν σε επιτροπές για διαπραγμάτευση, κι έτσι η συνάντηση κορυφής κατέληξε σε αποτυχία. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας που στο παρελθόν άσκησε δημόσια έντονη κριτική στον Κύπριο πρόεδρο, αυτή τη φορά τον επικρότησε για τους χειρισμούς του, ενώ το Α.Κ.Ε.Λ. και το ΔΗ.ΣΥ. κατήγγειλαν τους χειρισμούς του προέδρου ως καταστρεπτικούς και ζήτησαν την παραίτησή του (Λάμπρου 2008 : 688-689).

Διεθνώς, δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι για την αποτυχία των συνομιλιών ευθυνόταν η ελληνοκυπριακή πλευρά, και η αμερικανική κυβέρνηση επέρριψε την ευθύνη για την αποτυχία των συνομιλιών στην ελληνοκυπριακή πλευρά και συγκεκριμένα στον πρόεδρο Κυπριανού ο οποίος κατηγορήθηκε για αδιαλλαξία, αντίθετα με την τουρκική πλευρά που παρουσιάστηκε ως θιασώτης της ειρήνης (Ευρυβιάδη 2011: 97). Παράλληλα, κατηγορούσαν και τον Α. Παπανδρέου ότι αυτός ήταν η πηγή της αδιαλλαξίας για την κυπριακή πλευρά, αφού υποστήριζαν ότι χρησιμοποιούσε το Κυπριακό στην αντιπαράθεσή του με την Τουρκία (Κουφουδάκης 2000: 497).

Μετά την αποτυχία της συνάντησης της Νέας Υόρκης και υπό το βάρος των έντονων πιέσεων, ο Κύπριος πρόεδρος ζήτησε από τον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. νέα συνάντηση κορυφής. Έτσι, ο Γ.Γ. στις 12 Απριλίου 1985 παρουσίασε ένα «ενοποιημένο έγγραφο». Στο περιεχόμενο του νέου «ενοποιημένου εγγράφου» δεν υπήρχαν σοβαρές διαφορές με το «Σχέδιο Συμφωνίας», απλά συμπλήρωνε κάποια κενά που διαπιστώθηκαν και αφορούσαν στη σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου (70:30), στις πρόνοιες για θέσπιση νομοθεσίας πάνω σε σοβαρά και μη θέματα, και στην έκταση του υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση εδάφους (29%). Επιπρόσθετα, το «ενοποιημένο έγγραφο» αναφερόταν στο δικαίωμα της

αρνησικυρίας (βέτο) και στο δικαίωμα αναπομπής της νομοθεσίας από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο, δικαίωμα που προνοούσε κοινή ή ξεχωριστή άσκησή του. Ο πρόεδρος Κυπριανού συμφώνησε με το «ενοποιημένο έγγραφο», ενώ ο Τουρκοκύπριος ηγέτης δεν το αποδέχθηκε αφού είχε ήδη δρομολογήσει μέτρα για την εδραίωση του «κράτους». Τέτοια ήταν η διεξαγωγή «δημοψηφίσματος» για την έγκριση «νέου συντάγματος», η εκλογή «προέδρου» του «κράτους» και η διενέργεια «βουλευτικών εκλογών» (Δίγκλης 2005: 381).

3.3 Προτάσεις Σοβιετικής Ένωσης

Η Σοβιετική Ένωση στις 21 Ιανουαρίου 1986, ανακοίνωσε για πρώτη φορά ορισμένες προτάσεις σχετικά με τις διεθνείς πτυχές του κυπριακού προβλήματος και ειδικότερα την έναρξη μιας διεθνούς διάσκεψης για την Κύπρο. Στόχος της διάσκεψης ήταν η συζήτηση θεμάτων για αποστρατικοποίηση του νησιού, συμπεριλαμβανομένης της απόσυρσης όλων των ξένων στρατευμάτων, διάλυση όλων των ξένων στρατιωτικών βάσεων και εγκαταστάσεων, και διασφάλιση διεθνών εγγυήσεων για την ανεξαρτησία, την κυριαρχία, την ενότητα, και την εδαφική ακεραιότητα της Κ.Δ. Στις συνομιλίες, εκτός από την εκπροσώπηση των δύο κοινοτήτων, θα συμμετείχαν η Ελλάδα και η Τουρκία, όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς επίσης και οποιεσδήποτε άλλες χώρες, ιδιαίτερα αδέσμευτες (Χριστοδουλίδης 2013: 17). Ο πρόεδρος Κυπριανού ικανοποιήθηκε από τις προτάσεις που υποβλήθηκαν, ενώ η τουρκοκυπριακή πλευρά φαινόταν «κουμπωμένη» από την πρωτοβουλία της Σοβιετικής Ένωσης (Τζερμίας 2001: 939). Παράλληλα, η αμερικανική κυβέρνηση δεν ευνοούσε αυτή την πρωτοβουλία καθώς η διάσκεψη θα έδινε στη Σοβιετική Ένωση τη δυνατότητα να θέσει τις συμφωνίες Λονδίνου –Ζυρίχης υπό αμφισβήτηση, να υποδαυλίσει τις ελληνοτουρκικές διαφορές και να απειλήσει τη βρετανική παρουσία στο νησί (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 55). Τελικά αυτή η πρόταση δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

3.4 Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό

Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια που κατέβαλε η Σοβιετική Ένωση, ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ, στις 29 Μαρτίου 1986 υπέβαλε στις δύο πλευρές το «Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό» (Συρίγος 2005: 97). Οι νέες προτάσεις του Γ.Γ.

ταυτίζονταν με τις προηγούμενες προτάσεις που είχαν υποβληθεί τον Δεκέμβριο του 1984 και τον Απρίλιο του 1985, ενώ παρουσιάζονταν και ορισμένες διαφορές (Τζερμίας 2001: 943). Το «Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό» προνοούσε όπως η ομόσπονδη κυβέρνηση έχει αρμοδιότητες σε εξωτερικά θέματα, στις τηλεπικοινωνίες, στα δημοσιονομικά, στους φυσικούς πόρους, στην άμυνα και στην ασφάλεια. Οι αρμοδιότητες που αφορούσαν την άμυνα και την ασφάλεια θα καθορίζονταν σε συνδυασμό με τις συνθήκες εγγυήσεων και συμμαχίας, ενώ το κράτος θα διέθετε μια διεθνή προσωπικότητα και ενιαία ιθαγένεια (Συρίγος 2005: 97). Σχετικά με τη νομοθετική εξουσία αποτελείτο και πάλι από τις δύο Βουλές. Η άνω Βουλή θα είχε ίσο αριθμό μελών από τις δύο πλευρές ενώ στην κάτω Βουλή θα ίσχυε η αναλογία 70% Ελληνοκύπριοι και 30% Τουρκοκύπριοι. Το υπουργικό συμβούλιο θα απαρτιζόταν όπως και στην περίπτωση της κάτω Βουλής σε αναλογία 7 προς 3, ενώ για τη λήψη αποφάσεων θα απαιτείτο ειδική πλειοψηφία, δηλαδή θα ήταν απλή πλειοψηφία με την συμμετοχή τουλάχιστον ενός Τουρκοκύπριου. Στο σύστημα διακυβέρνησης ο πρόεδρος θα ήταν Ελληνοκύπριος ενώ ο αντιπρόεδρος θα ήταν Τουρκοκύπριος. Τόσο ο πρόεδρος όσο και ο αντιπρόεδρος θα είχαν το δικαίωμα της αρνησικυρίας ή αναπομπής νόμων σε αποφάσεις της Βουλής ή του υπουργικού συμβουλίου από κοινού ή ξεχωριστά. Παράλληλα, θα λειτουργούσε τριμελές «Συνταγματικό Δικαστήριο» με τη συμμετοχή ενός δικαστή από την κάθε πλευρά και ενός ξένου δικαστή. Τέλος, όσον αφορούσε στο εδαφικό, η έκταση υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση θα επεκτεινόταν σε 29% και κάτι περισσότερο του συνολικού εδάφους (Συρίγος 2005: 98- 99).

Στις 19 Απριλίου 1986 πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα σύσκεψη υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού Παπανδρέου, με την παρουσία του προέδρου Κυπριανού και αρχηγών κομμάτων ή εκπροσώπων τους. Οι θέσεις των κομμάτων για ακόμη μία φορά ήταν διαφορετικές από αυτές του Προέδρου Κυπριανού ο οποίος απέρριψε το έγγραφο Κουεγιάρ. Μετά το πέρας της σύσκεψης αποφασίστηκε, με επιφυλάξεις από το Α.Κ.Ε.Λ. και εν μέρει από το ΔΗ.ΣΥ., η λεγόμενη «επανατοποθέτηση» του Κυπριακού και η «πρόταξη». Δηλαδή, πριν από οποιαδήποτε άλλη συζήτηση, θα έπρεπε πρώτα να συζητηθεί και να αποφασιστεί η αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων και των εποίκων, η εφαρμογή των διεθνών εγγυήσεων και η εφαρμογή των τριών ελευθεριών (Φάντης 2012: 130).

Με βάση τις αποφάσεις της σύσκεψης που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, ο πρόεδρος Κυπριανού απέστειλε στον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. επιστολή στην οποία ανέφερε ότι για να τοποθετηθεί η ελληνοκυπριακή πλευρά επί του «Σχεδίου Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό» ήταν απαραίτητο προηγουμένως να υπάρξει συμφωνία. Η θέση αυτή αποτελούσε θέμα προτεραιότητας στις βασικές πτυχές του κυπριακού προβλήματος και, ως εκ τούτου, εισηγείτο δύο υπαλλακτικές διαδικασίες. Η πρώτη εισήγηση ήταν όπως συγκληθεί διεθνής διάσκεψη για συζήτηση των διεθνών πτυχών του Κυπριακού, δηλαδή την αποχώρηση των εποίκων και των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί, και της υιοθέτησης αποτελεσματικών διεθνών εγγυήσεων. Η δεύτερη εισήγηση αναφερόταν σε περίπτωση που δε θα μπορούσε να συγκληθεί διεθνής διάσκεψη, να κληθεί συνάντηση υψηλού επιπέδου όπου θα ασχολείτο α) με το θέμα της αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων, β) με την τοποθέτηση αποτελεσματικών διεθνών εγγυήσεων και γ) με την εφαρμογή των τριών ελευθεριών διακίνησης, εγκατάστασης, και δικαιώματος παρουσίας (Δίγκλης 2005: 386-387).

Το «Σχέδιο Πλαισίου Συμφωνίας για το Κυπριακό» δεν προνοούσε σαφές αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων και εποίκων από το νησί, κι έτσι υπήρχε το ενδεχόμενο να παραμείνουν τα τουρκικά στρατεύματα και οι έποικοι στην Κύπρο, όταν η κυπριακή κυβέρνηση θα διαλυόταν και θα εγκαθιδρυόταν η μεταβατική ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Επιπρόσθετα, το σχέδιο του Γ.Γ. δεν έκανε εκτεταμένη αναφορά στο θέμα των τριών ελευθεριών, στο θέμα των προσφύγων που θα επέστρεφαν στα σπίτια τους, και τέλος στο θέμα των επαρκών εγγυήσεων (Βασιλείου 1992: 135).

Σε δηλώσεις στις οποίες προέβηκε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ανέφερε ότι τυχόν αποδοχή των Ελληνοκυπρίων μιας λύσης χωρίς προηγουμένως να αποχωρήσουν τα τουρκικά στρατεύματα και οι έποικοι, και που δε θα ρύθμιζε με τρόπο ικανοποιητικό και τις υπόλοιπες βασικές πτυχές του κυπριακού προβλήματος, θα σήμαινε στην ουσία αυτοκτονία του κυπριακού ελληνισμού (Φιλελεύθερος 30/5/1987).

Στις 23 Απριλίου 1986 ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Α. Παπανδρέου, σε ομιλία του στη Βουλή των Ελλήνων, υποστήριξε τους χειρισμούς του Προέδρου της Δημοκρατίας και ανέφερε «ότι είμαστε περήφανοι γιατί επανατοποθετούμε το Κυπριακό στην πρώτη σειρά

των εθνικών προτεραιοτήτων». Το Α.Κ.Ε.Λ. σε ανακοίνωση που εξέδωσε πρότεινε στον Πρόεδρο Κυπριανού όπως η απάντηση που θα δώσει στο Γ.Γ. είναι θετική, ενώ η Ε.Δ.Ε.Κ και το ΔΗ.ΚΟ συμφωνούσαν με τους χειρισμούς του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ο ΔΗ.ΣΥ. ανέφερε ότι το σχέδιο που προτάθηκε δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτό όπως ήταν, αλλά τυχόν απόρριψή του θα ελλόχευε σοβαρούς κινδύνους για την Κύπρο και τον κυπριακό ελληνισμό (Φάντης 2012: 131-132).

Μετά από προφορική ενημέρωση του Γ.Γ. προς τον Σ. Κυπριανού ότι δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν οι προϋποθέσεις που έθετε η ελληνοκυπριακή πλευρά, στις 10 Ιουνίου 1986, ο πρόεδρος της Κ.Δ. απέστειλε νέα επιστολή προς τον Γ.Γ. που τον ενημέρωνε ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά απορρίπτει το εν λόγω σχέδιο. Αντίθετα, ο Ρ. Ντενκτάς εξέφρασε τη θέση του στις 21 Απριλίου 1986 ενημερώνοντας τον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. ότι αποδέχεται την καταρχήν συμφωνία για το «Σχέδιο Συμφωνίας για το Κυπριακό» (Χριστοδουλίδης, 2011:81).

Στις 11 Ιουνίου 1986 σε έκθεσή του ο Π. Ντε Κουεγιάρ προς το Σ.Α. επέρριπτε την ευθύνη για το αδιέξοδο στις συνομιλίες στην ελληνοκυπριακή πλευρά, κι έτσι οι χειρισμοί του πρωθυπουργού της Ελλάδας και του Προέδρου της Δημοκρατίας βρέθηκαν στο στόχο των διεθνών επικρίσεων (Δίγκλης, 2005:390).

Κεφάλαιο 4

Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού επί προεδρίας Γιώργου Βασιλείου

4.1 «Δέσμη ιδεών»

Τον Φεβρουάριο του 1988 πρόεδρος της Κ.Δ. εκλέγεται ο Γιώργος Βασιλείου με την υποστήριξη του Α.Κ.Ε.Λ. (Παπαδημήτρης 2011: 57-58). Αυτό εγκαινιάζει μια νέα περίοδο, κατά την οποία η ελληνοκυπριακή πλευρά ψάχνει νέους τρόπους άρσης του αδιεξόδου επιδιώκοντας μεγαλύτερη ευελιξία και ετοιμότητα για διάλογο (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 55). Συνεχίζει πια να πορεύεται χωρίς τον όρο της «πρόταξης», δίνοντας μία νέα ώθηση στη διαπραγματευτική διαδικασία καθώς και στην ειρηνευτική μεσολαβητική προσπάθεια των Η.Ε. (Περικλέους 2007: 370). Ο πρόεδρος της Κ.Δ. είχε εκφράσει την ετοιμότητά του να συναντήσει τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας Τ. Οζάλ για να συζητήσουν πάνω στις διεθνείς πτυχές του κυπριακού, αλλά η πρότασή του απορρίφθηκε από τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας. Παράλληλα, εξέφρασε τη βούληση όπως έχει συνάντηση με τον Ρ. Ντενκτάς σε μια προσπάθεια για έναρξη ουσιαστικού και αποτελεσματικού διαλόγου. Ακολούθησε προκαταρκτική συνάντηση υπό την αιγίδα του Γ.Γ. και συμφωνήθηκε όπως πραγματοποιηθούν συναντήσεις χωρίς όρους, αλλά στη βάση των Συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2000: 58). Κάτι τέτοιο δεν κατέστη δυνατό αφού ο Ρ. Ντενκτάς από την αρχή έθεσε όρους, ήταν αρνητικός στον καταρτισμό ημερήσιας διάταξης και στη συζήτηση εναλλακτικών προτάσεων που είχαν

κατατεθεί από τον Ειδικό Αντιπρόσωπο του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2000: 58).

Παρά τα οποιαδήποτε εμπόδια παρουσιάστηκαν, ο πρόεδρος Βασιλείου παρουσίασε ολοκληρωμένες συμβιβαστικές προτάσεις στις οποίες για πρώτη φορά εξετάζονταν και οι ανησυχίες των Τουρκοκυπρίων. Αυτή η προσπάθεια του Γ. Βασιλείου και η υιοθέτηση μιας δημιουργικής επικοινωνιακής τακτικής, συνέβαλαν ώστε ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. Πέρεζ ντε Κουεγιάρ να υποβάλει στις 25 Ιουλίου 1989 ένα «περίγραμμα λύσης» υπό τη μορφή «Δέσμης Ιδεών» του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε (Περικλέους 2007: 370).

Το περιεχόμενο της «Δέσμης Ιδεών» προνοούσε όπως επέλθει συνάντηση μεταξύ της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής πλευράς, με στόχο την επίτευξη συμφωνίας που θα εγκρινόταν σε χωριστά δημοψηφίσματα, βάσει της οποίας θα εγκαθιδρυόταν Δικαιοκρατική Διζωνική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία όπου θα διασφάλιζε την ανεξαρτησία, κυριαρχία, εδαφική ακεραιότητα, ασφάλεια, ενότητα, και το αδέσμευτο της χώρας (Χριστοδουλίδης 2011: 83). Παράλληλα, θα διασφαλιζόνταν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και η ακεραιότητα ασφάλειας και ταυτότητας τόσο της ελληνοκυπριακής όσο και της τουρκοκυπριακής πλευράς. Η Ομόσπονδη Δημοκρατία που θα δημιουργείτο θα αποτελείτο από δύο ισότιμα κράτη με ταυτόσημες εξουσίες και αρμοδιότητες, ενώ θα είχε μια διεθνή προσωπικότητα, μια υπηκοότητα και ενιαία κυριαρχία. Όσον αφορούσε το συνταγματικό πλαίσιο καθορίζονταν οι εξουσίες της ομόσπονδης κυβέρνησης. Τα δύο νεοσύστατα κράτη σχετικά με τις εξωτερικές υποθέσεις, θα μπορούσαν να συνάψουν συμφωνίες με ξένες κυβερνήσεις με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αντιστρατεύονται στο ομόσπονδο σύνταγμα και στην πολιτική της ομόσπονδης κυβέρνησης. Η ομόσπονδη κυβέρνηση θα είχε τις ίδιες περίπου εξουσίες με εκείνες που είχαν διατυπωθεί και στα προηγούμενα σχέδια του Ο.Η.Ε. για επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Θα υπήρχαν οι δύο Βουλές με την διαφορά ότι στο εν λόγω σχέδιο οι πρόεδροι των δύο Βουλών δεν θα μπορούσαν να είναι από την ίδια κοινότητα. Η Άνω Βουλή θα αποτελείτο κατά 70% από Ελληνοκύπριους και 30% από Τουρκοκύπριους. Οι νόμοι της κάθε Βουλής θα εγκρίνονταν ξεχωριστά κατά πλειοψηφία, αλλά για τη συγκρότηση απαρτίας θα απαιτείτο ξεχωριστή πλειοψηφία της κάθε κοινότητας (Χριστοδουλίδης 2011: 83).

Στην εκτελεστική εξουσία η «Δέσμη Ιδεών» προνοούσε ότι ο Πρόεδρος θα εκλεγόταν με την καθολική ψηφοφορία, ενώ όσον αφορούσε τον Αντιπρόεδρο αυτός θα ήταν από την αντίθετη πλευρά από αυτή του Προέδρου και θα εκλεγόταν με ξεχωριστούς καταλόγους. Το υπουργικό συμβούλιο θα ήταν σε αναλογία 7:3 και μεταξύ των υπουργείων οικονομικών, εξωτερικών και άμυνας, πολιτικός προϊστάμενος θα ήταν Τουρκοκύπριος. Επιπρόσθετα, το σχέδιο έκανε αναφορά ότι τόσο ο Πρόεδρος όσο και ο Υπουργός Εξωτερικών κατά την πρώτη θητεία δεν μπορούσαν να ήταν από την ίδια κοινότητα ενώ εξωτερική πολιτική θα καθοριζόταν μέσα από ειδική συμφωνία. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος μπορούσαν να ασκήσουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας τόσο ξεχωριστά ή από κοινού, καθώς και να αναπέμψουν απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ή νόμο (Δίγκλης 2005: 403-407).

Στο θέμα της ασφάλειας υπήρχε χρονοδιάγραμμα για την αποχώρηση όλων των μη κυπριακών στρατευμάτων εκτός όσων προνοούνταν στη Συνθήκη Συμμαχίας. Σημαντικό κεφάλαιο στο εν λόγω σχέδιο αφορούσε τους έποικους το οποίο με έμμεσο τρόπο είχε συσχετιστεί με τη δημογραφική δομή της ομόσπονδης Δημοκρατίας. Στο εδαφικό, η «Δέσμη Ιδεών» αναφερόταν πως θα έπρεπε οι ρυθμίσεις να ταιριάζουν με την συμφωνία Μακαρίου -Ντενκτάς του 1977, και να τίθενται υπόψη τα «Σημεία Εργασίας» της Βιέννης του 1984. Σ' αυτά ταυτιζόταν η έκταση της ελληνοκυπριακής διοίκησης με τον αριθμό των προσφύγων που θα επανεγκαθίσταντο σ' αυτή, αναφερόταν επίσης και στον αριθμό προσφύγων που θα επέστρεφαν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση, ενώ στο θέμα των εγγυήσεων ο Κουεγιάρ αναφερόταν σε εκσυγχρονισμό των Συνθηκών Εγγύησης και Συμμαχίας του 1960. Τέλος, το έγγραφο Κουεγιάρ έκανε λόγο για ισορροπημένη οικονομία σε όλο το νησί και για αυτό το λόγο θα δημιουργούνταν ειδικό ταμείο όπου θα συνεισέφεραν διάφοροι οργανισμοί και ξένες κυβερνήσεις (Δίγκλης 2005: 403-407).

Ακόμα πιο δύσκολα και συνάμα σπουδαιότερα, ήταν τα θέματα των τριών ελευθεριών: της διακίνησης, εγκατάστασης και απόκτησης ιδιοκτησίας. Υπήρχαν πολλά εμπόδια να ξεπεραστούν αφού στην ελεύθερη διακίνηση αν και διασφαλιζόταν ένα είδος ελεύθερης διακίνησης σε όλο το έδαφος της Δημοκρατίας, εντούτοις υπήρχε ένα είδος «αμερόληπτο τοπικού αστυνομικού ελέγχου». Ομοίως, ως προς την εγκατάσταση και απόκτηση

ιδιοκτησίας η αναφερόμενη πρόνοια για σαφή πλειοψηφία και ιδιοκτησία συνιστούσε περιορισμό (Τζερμίας 2001: 1002).

Από την αξιολόγηση των «Ιδεών» Κουεγιάρ, διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν αρκετά θετικά στοιχεία μεταξύ των οποίων η εκλογή του Προέδρου με καθολική ψηφοφορία, η δυνατότητα επανεξέτασης από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο των ορίων που αφορούσαν την εγκατάσταση και το δικαίωμα παρουσίας στην περιοχή που θα ήταν υπό την διοίκηση της άλλης πλευράς, και άλλων σημείων. Ωστόσο, τα αρνητικά στοιχεία ήταν περισσότερα από τα θετικά και ως εκ τούτου καθιστούσαν ακόμη πιο δύσκολη τη λειτουργικότητα της Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Κύπρου. Ορισμένα αρνητικά στοιχεία όπως αυτά αναφέρονταν, ήταν οι πρόνοιες που αφορούσαν στο εκτελεστικό και νομοθετικό πλαίσιο, ενώ πολύ σημαντικό ζήτημα ήταν το θέμα της αποχώρησης των εποίκων το οποίο είχε τεθεί κατά τρόπο γενικό και αόριστο (Δίγκλης 2005: 407).

Από την πρώτη στιγμή ο κατοχικός ηγέτης αντιδρούσε στις «Ιδέες» που υπέβαλε ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. και αμφισβήτησε το δικαίωμα του να υποβάλει οποιεσδήποτε εισηγήσεις, ενώ στη συνέχεια ψηφίστηκε από τη «Βουλή» ψήφισμα που ανέστειλε τη συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στις διακοινοτικές συνομιλίες, και επέκρινε τον Κουεγιάρ για την πρωτοβουλία του. Παράλληλα, ζητούσε την απόσυρση του εγγράφου, την αναγνώριση χωριστού «κράτους» στις κατεχόμενες περιοχές και χωριστό δικαίωμα αυτοδιάθεσης στους Τουρκοκύπριους. Για την απόφαση της «Βουλής» η τουρκική κυβέρνηση έμεινε ικανοποιημένη, ενώ η κυπριακή κυβέρνηση προέβηκε σε καταγγελία τόσο στον Ο.Η.Ε όσο και σε εκπροσώπους διαφόρων χωρών. Ο Καμιλιόν που εκπροσωπούσε τον Γ.Γ. στην Κύπρο, σε δηλώσεις του ανέφερε ότι ο Ντενκτάς τον ξεγέλασε και ότι του φέρθηκε ανέντιμα ενώ ο ίδιος ήταν εξοργισμένος και δυσαρεστημένος με τον Ρ. Ντενκτάς (Φάντης 2012: 189-190).

Ο κατοχικός ηγέτης απέρριψε με οργή τις «Ιδέες» του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. αμφισβητώντας την αποστολή καλών υπηρεσιών του Κουεγιάρ, σε αντίθεση με την κυπριακή κυβέρνηση που έχοντας τη στήριξη των δύο μεγάλων κομμάτων της Κύπρου ΔΗ.ΣΥ. και Α.Κ.Ε.Λ. αποδέχθηκαν τη «Δέσμη Ιδεών» ως βάση για διαπραγμάτευση. Τα άλλα κόμματα στην Κύπρο εξέφρασαν σοβαρές διαφωνίες ως προς την αξιολόγηση των «Ιδεών» του Γ.Γ. και τη θέση της ελληνοκυπριακής πλευράς. Το ΔΗ.ΚΟ. και η Ε.Δ.Ε.Κ. τοποθετήθηκαν με σκληρές και

απορριπτικές θέσεις κατά του «περιγράμματος», κατηγορώντας τον Βασιλείου για παρέκκλιση από τις ομόφωνες προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου και απορρίπτοντας οποιοδήποτε είδους διαπραγμάτευσης στη βάση των «Ιδεών» (Περικλέους 2007: 373-374). Με την απόρριψη των «Ιδεών» του Γ.Γ του Ο.Η.Ε. τασσόταν πλέον υπέρ της δημιουργίας δύο ανεξάρτητων κρατών στην Κύπρο. Η αποτυχία της μεσολαβητικής προσπάθειας του Γ.Γ. είχε σαν αποτέλεσμα την υιοθέτηση του ψηφίσματος 649/1990 του Σ.Α. του Ο.Η.Ε. με το οποίο καταδίκασε για ακόμη μία φορά την τουρκική κατοχή (Χατζηβασιλείου 2011: 105).

4.2 «Δέσμη Ιδεών» Μπούτρος Γκάλι

Η Γενική Συνέλευση των Η.Ε. στις 3 Δεκεμβρίου 1991 εξέλεξε τον Αιγύπτιο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, ο οποίος προηγουμένως διατέλεσε Αντιπρόεδρος και Υπουργός Εξωτερικών της χώρας του, ως το νέο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. σε αντικατάσταση του Περουβιανού Γ.Γ. Χαβιέ Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ (Φάντης 2012: 225). Μετά από επαφές που είχε ο νέος Γ.Γ τόσο με την ελληνοκυπριακή πλευρά όσο και με την τουρκοκυπριακή πλευρά καθώς και με τους πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας, Κωνσταντίνο Μητσοτάκη και Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ αντίστοιχα, παρουσίασε στις δύο πλευρές τον Απρίλιο του 1992 νέα «Δέσμη Ιδεών». Ωστόσο η νέα «Δέσμη Ιδεών» δεν διέφερε πολύ από την προηγούμενη «Δέσμη» την οποία είχε παρουσιάσει ο προηγούμενος Γ.Γ. του Ο.Η.Ε (Λάμπρου 2008: 692).

Τα κυριότερα σημεία του περιεχομένου των «Ιδεών» του Μπούτρος Γκάλι που αποτελούνταν από 100 παραγράφους ήταν τα ακόλουθα: μεταξύ των δύο κοινοτήτων θα υπήρχε πολιτική ισότητα, δηλαδή η πολιτική κυριαρχία του ομόσπονδου κράτους θα προερχόταν ισότιμα από τις δύο κοινότητες. Τα δύο κράτη/πολιτείες θα είχαν ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες, ενώ σε όλα τα όργανα του ομοσπονδιακού κράτους θα υπήρχε συμμετοχή τόσο από την ελληνοκυπριακή όσο και από την τουρκοκυπριακή πλευρά. Σχετικά με τη σύνθεση της νομοθετικής, εκτελεστικής, δικαστικής εξουσίας και άλλων οργάνων η συμμετοχή θα ήταν ποσοτική ως συγκεκριμένος ελάχιστος αριθμός εκπροσωπήσεως κάθε κοινότητας (Συρίγος 2005: 104).

Περαιτέρω, η «Δέσμη Ιδεών» Γκάλι προνοούσε όπως και το σχέδιο Κουεγιάρ, καθώς και τα προηγούμενα σχέδια λύσης των Η.Ε. ότι η λύση του Κυπριακού θα διασφάλιζε την ενότητα,

την ανεξαρτησία, την εδαφική αρμοδιότητα, μια κυριαρχία, και το αδέσμευτο του νησιού. Επίσης θα διασφάλιζε μία διεθνή προσωπικότητα, μία ιθαγένεια (Αλήθεια, 08.04.1992) ενώ θα απέκλειε την απόσχιση, την ένωση ή προσάρτηση μέρους ή όλου του νησιού από άλλη χώρα. Όσον αφορούσε το συνταγματικό πλαίσιο του υπό διαμόρφωση κράτους, το νέο σχέδιο Γκάλι επαναλάμβανε τις προηγούμενες θέσεις του Ο.Η.Ε., τονίζοντας την ανάγκη σαφούς πλειοψηφίας πληθυσμού και ιδιοκτησίας γης σε έκαστο ομόσπονδο κρατήδιο. Στο σχέδιο τονιζόταν η ανάγκη ότι οι δύο κοινότητες θα έπρεπε να συμμετάσχουν αποτελεσματικά στη διακυβέρνηση αλλά και στην αποτελεσματική λειτουργία της κυβέρνησης, ενώ έκανε αναφορά σε μηχανισμό επίλυσης κρίσεων (Δίγκλης 2005: 413-415). Η νομοθετική εξουσία θα απαρτιζόταν από την Άνω και Κάτω Βουλή όπως και στα προηγούμενα σχέδια. Στην Άνω Βουλή θα εκπροσωπούσαν 50:50 η κάθε κοινότητα, ενώ στην Κάτω Βουλή η αναλογία θα ήταν 70:30 υπέρ των Ελληνοκυπρίων (Αλήθεια, 08.04.1992). Θα υπήρχε ένας πρόεδρος και ένας αντιπρόεδρος που θα είχαν από κοινού ή ξεχωριστά το δικαίωμα της αρνησικυρίας για αποφάσεις της Βουλής και το δικαίωμα αναπομπής για επανεξέταση πράξεων τόσο της εκτελεστικής όσο και νομοθετικής εξουσίας. Τα Ανώτατο Δικαστήριο θα αποτελούνταν από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δικαστών, ενώ όσον αφορούσε τη συνθήκη εγγυήσεων, προβλεπόταν η διατήρηση και επέκτασή της στην ασφάλεια των δύο κρατών/πολιτειών. Οι δύο πλευρές θα διατηρούσαν ίσο αριθμό στρατιωτικών δυνάμεων μέχρι την αποστρατικοποίηση. Στο θέμα των προσφύγων ο Γ.Γ ανέφερε ότι πρώτα ήταν απαραίτητη η τακτοποίηση των ανθρώπων που διέμεναν μέσα στα σπίτια ενώ για τους έποικους δεν έκανε αναφορά. Η περιοχή της Αμμοχώστου θα περνούσε υπό τη διοίκηση των Η.Ε. (Συρίγος 2005: 104-107).

Σχετικά με τις τρεις ελευθερίες η ελεύθερη διακίνηση θα εφαρμοζόταν με την εγκαθίδρυση της ομόσπονδης δημοκρατίας, ενώ η ελεύθερη εγκατάσταση και το δικαίωμα της ιδιοκτησίας θα έπρεπε να εφαρμοστούν μόλις συμπληρωνόταν η επανεγκατάσταση που θα προέκυπτε από τις εδαφικές προσαρμογές (Ιστορία της Κύπρου 2010: 180).

Ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι η «δέσμη ιδεών» που υποβλήθηκε περιλάμβανε και θετικά και αρνητικά στοιχεία και τόνισε ότι υποβλήθηκε ως βάση για διαπραγματεύση (Κουφουδάκης, 2000: 497). Το Σ.Α. αφού μελέτησε την έκθεση του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. στις 10 Απριλίου 1992 ενέκρινε το ψήφισμα 750/92. Ακολούθως οι «Ιδέες» που περιγράφονταν

στις παραγράφους 17-25 και 27 της έκθεσης του Γ.Γ. εγκρίθηκαν από το Σ.Α. «ως κατάλληλη βάση για την επίτευξη ενός συνολικού πλαισίου συμφωνίας υπό προϋποθέσεις» (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 71). Εκείνη τη χρονική περίοδο δύο σημαντικά γεγονότα αλλά ταυτόχρονα αρνητικά, διαδραματίστηκαν στο διεθνή χώρο και επηρέασαν την επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος. Πρώτο σημείο ήταν η διάλυση των πολυεθνικών χωρών της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας. Μετά από αυτό το γεγονός η διεθνής κοινότητα φαινόταν διατεθειμένη να αποδεχθεί συνομοσπονδιακές λύσεις και την αυτονομία εθνικών κοινοτήτων. Το δεύτερο γεγονός είχε να κάνει με την προσπάθεια των Η.Π.Α. να εμπλέξουν στην αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην Ε.Ε το Σ.Α. Αυτό φάνηκε από την προσπάθεια που έγινε από τις Η.Π.Α. ώστε να συμπεριλάβει στο ψήφισμα 750 την παράγραφο 26 της έκθεσης του Γ.Γ. όπου κάλυπτε το θέμα ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε, πράγμα το οποίο δεν κατάφερε λόγω της αντίθεσης της Γαλλίας. Μετά από αυτή την εξέλιξη οι Η.Π.Α. προσπαθούσαν να εξεύρουν νέους τρόπους ώστε το Κυπριακό να λυθεί σύμφωνα με τα τουρκικά και αμερικανικά συμφέροντα (Κουφουδάκης 2000: 497).

Πρωθυπουργός εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα ήταν ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, ο οποίος τασσόταν υπέρ της τακτικής που υποστήριζε ο Πρόεδρος Βασιλείου, ο οποίος προσπαθούσε μέσω της έντονης διπλωματικής δραστηριότητάς του να ταρακουνήσει τα νερά του Κυπριακού Προβλήματος, και να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για εξεύρεση λύσης. Παράλληλα, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας προσπαθούσε μέσω των καλών σχέσεων που διατηρούσε με την τουρκική πλευρά να επιφέρει επίλυση στις διμερείς διαφορές και στο Κυπριακό. Γι' αυτό τον λόγο, το 1992 στο Νταβός της Ελβετίας συναντήθηκε με τον Τ. Οζάλ όπου επήλθαν σε συμφωνία μη επιθέσεως μεταξύ των δύο κρατών. Επιπρόσθετα, η ελληνική κυβέρνηση στήριζε τις προσπάθειες του Κύπριου Προέδρου ως προς την μεσολαβητική προσπάθεια του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. (Χατζηβασιλείου 2011: 85).

Μετά την υιοθέτηση του ψηφίσματος 750/92, ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. απέστειλε αντιπρόσωπους στην περιοχή με στόχο να επαναρχίσουν οι συνομιλίες μεταξύ της ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής πλευράς καθώς και με τις κυβερνήσεις Τουρκίας και Ελλάδας. Υπό το φως των πιο πάνω συνομιλιών, ο Μ. Γκάλι κάλεσε τους Βασιλείου και Ντενκτάς στη Νέα Υόρκη για συνάντηση μαζί του. Οι συναντήσεις ξεκίνησαν στις 18 Ιουνίου 1992 και θα

διαρκούσαν όσο χρονικό διάστημα χρειαζόταν ώστε να επιτευχθεί συμφωνία πάνω σε μία «Δέσμη Ιδεών» για περίγραμμα συνολικής λύσης. Οι συναντήσεις διήρκησαν μέχρι τις 23 Ιουνίου 1992 και περιλάμβαναν πέντε εκ του σύνεγγυς συνομιλίες με τους εμπλεκόμενους. Οι συνομιλίες επικεντρώθηκαν κυρίως στο εδαφικό και στους πρόσφυγες ενώ έγινε ανασκόπηση και των άλλων θεμάτων που αποτελούσαν τη «Δέσμη Ιδεών» (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 72-73).

Μαζί με τον πρόεδρο Βασιλείου μετέβηκαν στη Νέα Υόρκη και οι αρχηγοί των κομμάτων που λάμβαναν μέρος στο Εθνικό Συμβούλιο και αποτελούσαν οι: Γλαύκος Κληρίδης του ΔΗ.ΣΥ., Σπύρος Κυπριανού του ΔΗ.ΚΟ, Βάσος Λυσσαρίδης της Ε.ΔΕ.Κ και Δημήτρης Χριστόφιας του Α.ΚΕ.Λ. Στη Νέα Υόρκη κλήθηκαν επίσης και οι Μιχάλης Παπαπέτρου του ΑΔΗΣΟΚ και Νίκος Ρολάνδης των Φιλελευθέρων. Στη Λευκωσία οι αρχηγοί των κομμάτων είχαν ήδη χωριστεί σε δύο στρατόπεδα με τους Σ. Κυπριανού και Ν. Ρολάνδη να τάσσονται κατά των «Ιδεών» Γκάλι ενώ τους υπόλοιπους αρχηγούς να αντικρίζουν θετικά το πλαίσιο των προτάσεων του Γ.Γ. (Βενιζέλος 2011: 69).

Στις συνομιλίες που πραγματοποιήθηκαν στη Νέα Υόρκη ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. για πρώτη φορά έκανε συγκεκριμένες εισηγήσεις πάνω σε χάρτη. Ο χάρτης προέβλεπε πως οι Τουρκοκύπριοι θα είχαν το 29+% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας και ότι εντός της περιοχής της Καρπασίας θα δημιουργούνταν δύο ελληνοκυπριακά καντόνια. Με βάση τις πιο πάνω εδαφικές προσαρμογές υπολογιζόταν ότι θα επέστρεφαν περίπου ογδόντα χιλιάδες πρόσφυγες στα σπίτια τους και στις περιουσίες τους. Ο Ντενκτάς χαρακτήρισε απαράδεκτο το χάρτη που προτεινόταν από τον Γ.Γ. ενώ από τις 100 παραγράφους συμφώνησε με τις 91 και απέρριψε τις 9 πιο σημαντικές (Οικονομίδης 1993: ΝΣΤ). Ο πρόεδρος Βασιλείου σε δηλώσεις του μετά το πέρας των συνομιλιών ανέφερε ότι δεν είναι δυσαρεστημένος από τις συνομιλίες, ενώ ο Γ.Γ. χαρακτήρισε τις συνομιλίες εποικοδομητικές και βοηθητικές και ότι θα συνεχίζονταν για όσο χρονικό διάστημα χρειαζόταν για συμπλήρωση του έργου (Φάντης 2012: 236).

Ακολούθως, οι δύο πλευρές ξανάρχισαν συνομιλίες στις 15 Ιουλίου μέχρι τις 14 Αυγούστου 1992. Ο Γ.Γ. ήθελε να επικεντρωθούν οι δύο πλευρές στο εδαφικό και στο προσφυγικό, και πίεζε τον Τουρκοκύπριο ηγέτη να αποδεχτεί τον χάρτη του. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. δια

του Υπουργού Εξωτερικών της Τζέιμς Μπέικερ, ασκούσε πιέσεις προς την Τουρκία και ακολούθως απέστειλε επιστολή με σκοπό να κάμψει την αδιαλλαξία του Ρ. Ντενκτάς. Ο Ντενκτάς όχι μόνο δεν πτοήθηκε αλλά έδωσε ρεσιτάλ αδιαλλαξίας και θρασύτητας, ενώ η αντίσταση δεν κάμφθηκε ούτε στη συνάντηση που είχε με τα πέντε μόνιμα μέλη του Σ.Α. στις 24 Ιουλίου 1992 (Λάμπρου 2008: 693). Διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι στόχος της Τουρκίας και της τουρκοκυπριακής πλευράς είναι η παγίωση των τετελεσμένων της εισβολής. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του τέως πρωθυπουργού της Τουρκίας, Αχμέτ Νταβούτογλου (2010: 279), πως «ακόμη και εάν δεν υπήρχε ούτε ένας μουσουλμάνος Τούρκος εκεί, η Τουρκία οφείλει να διατηρεί ένα Κυπριακό ζήτημα».

Στον τρίτο γύρο συνομιλιών που έγιναν από τις 28 Οκτωβρίου μέχρι τις 11 Νοεμβρίου 1992 στη Νέα Υόρκη, ο Ντενκτάς διατήρησε την ίδια στάση (Περικλέους 2007: 382). Ο Μπούτρος Γκάλι φανερά δυσαρεστημένος με τη στάση του Τουρκοκύπριου ηγέτη κατόρθωσε να περάσει το ψήφισμα 789 του Σ.Α., το οποίο μεταξύ άλλων καλούσε την τουρκοκυπριακή πλευρά να υιοθετήσει θέσεις που να ταιριάζουν με τη «Δέσμη Ιδεών» στα κεφάλαια που καθορίζει ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. στην έκθεσή του. Περαιτέρω, έκανε αναφορά στο ότι ο στόχος δεν επετεύχθη καθώς ορισμένες θέσεις της τουρκοκυπριακής πλευράς παρέκκλιναν θεμελιωδώς από τη «Δέσμη Ιδεών» (Λάμπρου 2008: 693). Παρ' όλες τις προσπάθειες του Γ.Γ. και τις συστάσεις του ψηφίσματος 789, οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες, λόγω της στάσης της τουρκοκυπριακής πλευράς, ενώ και η ελληνοκυπριακή πλευρά είχε σοβαρές ενστάσεις ως προς την αποδοχή της «Δέσμης Ιδεών» Γκάλι (Συρίγος 2005: 107).

Κεφάλαιο 5

Μέτρα Οικοδόμησης

Εμπιστοσύνης

Τον Φεβρουάριο του 1993 ο Γλαύκος Κληρίδης ορκίστηκε τέταρτος Πρόεδρος της Κ.Δ. κερδίζοντας τον ανθυποψήφιό του Γ. Βασιλείου. Σε ομιλία του κατά τη διάρκεια της ανάληψης των καθηκόντων του, ανέφερε ότι στόχος της κυβέρνησης ήταν η εξεύρεση βιώσιμης λύσης με ειρηνικά μέσα που θα στηριζόταν στις αποφάσεις του Ο.Η.Ε, στις ευρωπαϊκές αρχές, στην ευαισθητοποίηση και κατανόηση των ανησυχιών τόσο της ελληνοκυπριακής όσο και της τουρκοκυπριακής πλευράς, καθώς και στην αναζήτηση αποτελεσματικών εγγυήσεων με την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 80).

Ο Γ. Κληρίδης εξελέγη Πρόεδρος της Κύπρου μετά τη συνεργασία με το ΔΗ.ΚΟ και την Ε.Δ.Ε.Κ., και αφού προηγούμενος δεσμεύτηκε και άλλαξε στάση και από υποστηρικτής της «Δέσμης Ιδεών» μετατράπηκε σε πολέμιό της (Φάντης 2012: 263). Η εκλογή του Γλαύκου Κληρίδη στην προεδρία επέφερε ικανοποίηση στην αμερικανική πρωτεύουσα που πάντα εκτιμούσε τον «ρεαλισμό» του σε σχέση με τους Κυπριανού και Μακάριο. Παράλληλα, η αμερικανική κυβέρνηση πίστευε ότι ο νέος Πρόεδρος είχε την ικανότητα να λύσει το Κυπριακό Πρόβλημα και να κερδίσει την εμπιστοσύνη των Ελληνοκυπρίων σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο (Κουφουδάκης 2000: 500).

Ο Ντενκτάς είχε προειδοποιήσει τον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. ότι δε θα προσερχόταν στη συνάντηση που προγραμματίζε με τον πρόεδρο της Κ.Δ. τον Μάρτιο του 1993, ενόσω στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων υπήρχε η «Δέσμη Ιδεών» Γκάλι (Φιλελεύθερος 23.02.1993). Από την άλλη πλευρά, ο Πρόεδρος Κληρίδης ο οποίος προεκλογικά είχε δεσμευτεί ότι θα εγκατέλειπε την «Δέσμη Ιδεών» Γκάλι, προτίμησε να διαπραγματευτεί μόνο τα Μ.Ο.Ε., τα οποία ο Γ.Γ. εισηγήθηκε στην έκθεσή του και συμπεριλήφθηκαν στο ψήφισμα 789. Το σημαντικότερο από όλα ήταν η παράδοση τμήματος της περιφραγμένης Αμμοχώστου στην Ειρηνευτική Δύναμη για επανεγκατάσταση των νόμιμων κατοίκων της (Λάμπρου 2008: 697). Περαιτέρω τα Μ.Ο.Ε. προνοούσαν μείωση δαπανών για την άμυνα της Κ.Δ., μείωση των στρατιωτικών κατοχικών δυνάμεων, επέκταση της συμφωνίας απαγκίστρωσης, μείωση των περιορισμών στη διακίνηση τόσο στην ελληνοκυπριακή όσο και στην τουρκοκυπριακή πλευρά, και αφορούσε τόσο τους Κύπριους όσο και τους ξένους, δικοινοτικά σχέδια ανάπτυξης, απογραφή πληθυσμών, καθώς και μελέτες σκοπιμότητας για εκείνους που θα επηρεαστούν από την εφαρμογή της συνολικής συμφωνίας για λύση (Βανέζης 2006: 26).

Οι Τουρκοκύπριοι δεν αποδέχθηκαν τα Μ.Ο.Ε. και πρότειναν στο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. μεταξύ άλλων, άρση των περιορισμών σχετικά με τα αεροδρόμια και τα λιμάνια στις κατεχόμενες περιοχές, και τον αποκλεισμό της περιοχής των Βαρωσίων, ως περιοχή που θα επέστρεφε υπό την διοίκηση των Ο.Η.Ε (Χριστοδουλίδης 2013: 24). Την ίδια στιγμή ο Ντενκτάς αρνήθηκε να δώσει σαφή απάντηση προς τον Γ.Γ. και δήλωσε ότι θα επέστρεφε στην Κύπρο με σκοπό να διαβουλευτεί με τη λεγόμενη «κυβέρνησή» του. Ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. στην έκθεση προς το Σ.Α. την 1^η Ιουλίου 1993 εξέφρασε την απογοήτευσή του με τη στάση του Τουρκοκύπριου ηγέτη. Η ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχτηκε τα Μ.Ο.Ε. που προτάθηκαν από τον Γ.Γ., υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα είχαν ως αποτέλεσμα την άμεση ή έμμεση αναγνώριση του ψευδοκράτους (Χριστοδουλίδης 2013: 24).

Όλα σχεδόν τα ελληνοκυπριακά κόμματα ήταν αντίθετα με τα Μ.Ο.Ε. αλλά ο Πρόεδρος Κληρίδης τα αποδέχτηκε, θεωρώντας τα υποβοηθητικά για την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό Πρόβλημα (Οικονομίδης 2008: 294).

Ακολούθως, ο πρόεδρος Κληρίδης τον Δεκέμβριο του 1993 ετοίμασε και απέστειλε ολοκληρωμένη πρόταση προς τον Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. που προέβλεπε την αποστρατικοποίηση της Κύπρου. Προτεινόταν η διάλυση της Εθνικής Φρουράς και επιστροφή όλων των όπλων και στρατιωτικού εξοπλισμού στη φύλαξη των Ο.Η.Ε., υπό την προϋπόθεση ότι οι τουρκικές δυνάμεις θα αποσυρθούν από την Κύπρο (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 84-85). Τον Ιανουάριο του 1994, ο Ντενκτάς τελικά αποδέχτηκε τα Μ.Ο.Ε. και έτσι ξανάρχισαν οι εκ του σύνεγγυς συνομιλίες. Ο αναπληρωτής αντιπρόσωπος του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. στην Κύπρο Γκουστάβ Φεισέλ, διαβίβασε τόσο στην ελληνοκυπριακή όσο και στην τουρκοκυπριακή πλευρά έγγραφο που περιλάμβανε τις αρχικές ιδέες για εφαρμογή των Μ.Ο.Ε.. Μετά από πολύωρες συζητήσεις που είχε με τους δύο ηγέτες, το έγγραφο αναθεωρήθηκε και υποβλήθηκε ξανά στις 21 Μαρτίου 1994 (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 84-85).

Ο Πρόεδρος της Κ.Δ. ανέφερε δημοσίως αλλά και στους αντιπροσώπους του Γ.Γ. ότι αν και οι απόψεις στην ελληνοκυπριακή πλευρά είναι διφορούμενες, εντούτοις ήταν έτοιμος να υπογράψει και να εφαρμόσει το αναθεωρημένο σχέδιο της 21^{ης} Μαρτίου 1994 (Οικονομίδης 2008: 294). Από την άλλη πλευρά παρόλο που το αναθεωρημένο σχέδιο τις 21^{ης} Μαρτίου περιλάμβανε πολλές από τις παρατηρήσεις που έκανε η τουρκοκυπριακή πλευρά, ο Ντενκτάς εξέφρασε πολλές ενστάσεις. Σε έκθεσή του ο Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. προς το Σ.Α. στις 30 Μαΐου 1994, ανέφερε χαρακτηριστικά ότι αντιμετωπίζει ένα γνωστό σενάριο, την έλλειψη συμφωνίας που οφείλεται ουσιαστικά στην έλλειψη πολιτικής βούλησης (Οικονομίδης 2008: 294).

Ως προς τις θέσεις των κομμάτων, το Α.Κ.Ε.Λ. κατηγόρησε τον Κληρίδη ότι εγκατάλειψε τη συζήτηση της ουσίας του κυπριακού προβλήματος και άρχισε να συζητά τα Μ.Ο.Ε., το ΔΗ.ΚΟ. καταδίκασε τα Μ.Ο.Ε. τα οποία θεωρούσε καταστροφικά, ενώ κατηγορούσε τον Ελληνοκύπριο πρόεδρο ότι αποδέχθηκε την επαναλειτουργία του αεροδρομίου Λευκωσίας χωρίς αυτό να υπάρχει στα αρχικά Μ.Ο.Ε που εγκρίθηκαν από το Σ.Α με το ψήφισμα 789 (Οικονομίδης 2008: 296-297). Η Ε.Δ.Ε.Κ. και ο αντιπρόεδρος του ΔΗ.ΚΟ. Τάσσος Παπαδόπουλος, θεωρούσαν τα Μ.Ο.Ε καταστροφικά, τρίτο Αττίλα ή επικίνδυνα. Αντίθετα με τα όσα υποστήριζαν τα ελληνοκυπριακά κόμματα, ο Κληρίδης αισθανόμενος την ευθύνη για λύση του Κυπριακού αποδεχόταν τα Μ.Ο.Ε. (Οικονομίδης 2008: 296-297).

Κεφάλαιο 6

Προσπάθειες του Κόφι Ανάν για επίλυση του Κυπριακού μέχρι το 2002

Την 1^η Ιανουαρίου 1997, μετά από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., νέος Γ.Γ. αναλαμβάνει ο διπλωμάτης και πολιτικός από την Γκάνα, Κόφι Ανάν σε διαδοχή του Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι. Ο νέος Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. που από το 1962 μέχρι το 1996 υπηρέτησε σε διάφορες θέσεις του διεθνούς οργανισμού, από την πρώτη κιόλας στιγμή που ανέλαβε τα καθήκοντά του ενεργοποιώντας τις καλές του υπηρεσίες για το Κυπριακό και χωρίς οποιαδήποτε προετοιμασία, κάλεσε τους Κληρίδη και Ντενκτάς σε συνάντηση μαζί του ώστε να ξεκινήσουν διάλογο με σκοπό την επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος (Φάντης 2012: 304).

Παράλληλα, ο νεοεκλεγείς πρόεδρος των Η.Π.Α Μπιλ Κλίντον στις 04 Ιουνίου 1997 διόρισε ως προεδρικό απεσταλμένο για το Κυπριακό τον Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, θέλοντας έτσι να δείξουν με αυτή τους την κίνηση το προσωπικό ενδιαφέρον του νέου Πρόεδρου της Αμερικής για εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό (Το Κυπριακό Πρόβλημα, n.d.).

Η κυπριακή κυβέρνηση θέλοντας να διαφυλάξει τη ασφάλεια του νησιού, και αφού προηγουμένως διαδραματίστηκαν τα γεγονότα στα Ίμια το 1996, και μετέπειτα οι εν

ψυχρώ δολοφονίες Κυπρίων διαδηλωτών στην Δερύνεια, συμφώνησε με τη Ρωσία για αγορά του αντιαεροπορικού συστήματος S-300 (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 56-57). Αυτή η κίνηση προσέκρουσε στην αντίθεση των Η.Π.Α, ενώ η Άγκυρα εξήγγειλε έντονες απειλές. Η Ελληνική κυβέρνηση υπερασπίστηκε την αγορά των πυραύλων υπενθυμίζοντας το δόγμα του «ενιαίου αμυντικού χώρου», πράγμα που σήμαινε ότι επίθεση εναντίον της Κύπρου στρεφόταν εναντίον του ελληνικού εδάφους. Εν τέλει, μετά από αλληπάλληλες διαβουλεύσεις και τρομακτικές πιέσεις τόσο στην Κυπριακή και Ελληνική κυβέρνηση αποφασίστηκε από κοινού η εγκατάσταση του αντιαεροπορικού συστήματος S-300 στην Κρήτη (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 56-57).

Η πρώτη συνάντηση η οποία διεξήχθη «εκ του σύνεγγυς» μεταξύ του Ελληνοκύπριου και του Τουρκοκύπριου ηγέτη πραγματοποιήθηκε στο Τράουτμπεκ των Η.Π.Α στις 09-13 Ιουλίου 1997 υπό την αιγίδα του Κόφι Ανάν, και στην παρουσία του εκπροσώπου – μεσολαβητή Κόρτοβεζ. Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών, ο εκπρόσωπος του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. παρουσίασε ένα άτυπο έγγραφο το οποίο περιλάμβανε τις 23 πρώτες παραγράφους της «Δέσμης Ιδεών» Γκάλι με ορισμένες φραστικές διαφοροποιήσεις. Τόσο ο Κληρίδης όσο και ο Ντενκτάς επιφυλάχτηκαν να μελετήσουν το υποβληθέν έγγραφο και να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους στο δεύτερο γύρο συνομιλιών. Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα των συνομιλιών του Τράουτμπεκ ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος ανέφερε ότι δεν υπήρχε καμία εξέλιξη επί της ουσίας του Κυπριακού παρά μόνο δημιουργήθηκε ένα καλό κλίμα (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 1997: 98). Ο Κόρτοβεζ μετά το πέρας της συνάντησης ανέφερε ότι μετά από τις δύο συμφωνίες υψηλού επιπέδου Μακαρίου – Ντενκτάς και Κυπριανού – Ντενκτάς και παρά το γεγονός ότι πραγματοποιήθηκε μεγάλος αριθμός συνομιλιών και μεσολαβητικών προσπαθειών του διεθνούς παράγοντα, οι δύο πλευρές δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν σε τίποτα απολύτως (Ηρακλείδης 2006: 272).

Ο δεύτερος γύρος συνομιλιών πραγματοποιήθηκε στη Γκλιόν της Ελβετίας από τις 11 – 16 Αυγούστου στην παρουσία του εκπροσώπου του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. κ. Κόρτοβεζ, και έληξε χωρίς θετικό αποτέλεσμα. Στη συνάντηση ο Κόρτοβεζ παρουσίασε έγγραφο του Γ.Γ. όπου 1) επιβεβαίωνε τις Συμμαχίες του 1960, τις Συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας, τον αποκλεισμό της Ένωσης, της απόσχισης και της διχοτόμησης και 2) τον ομόσπονδο χαρακτήρα του κράτους και την αποτελεσματική εκπροσώπηση των δύο κοινοτήτων σε

όλα τα ομόσπονδα όργανα του κράτους (Φάντης 2012: 306). Η τουρκοκυπριακή πλευρά αρνήθηκε να συζητήσει το υποβληθέν έγγραφο του Γ.Γ. και έθεσε ως προϋπόθεση την απόσυρση ή παγιοποίηση της αίτησης ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πράγμα το οποίο απορρίφθηκε από τον Πρόεδρο Κληρίδη (Φάντης 2012: 306). Μετά και από αυτή την αποτυχία των συνομιλιών όλα τα αντιπολιτευόμενα κόμματα στην Κύπρο επέκριναν το Κληρίδη για τους κακούς χειρισμούς του στο Κυπριακό, παρά τα κολακευτικά σχόλια τόσο του Προέδρου του Σ.Α. Τζον Ουέστον, όσο και του Κόρτοβεζ, ενώ ο Ντενκτάς άρχισε τις απειλές ότι θα γίνει πόλεμος εάν η Κύπρος ενταχθεί στην Ε.Ε. (Βανέζης 2006: 157).

Μετά την αποτυχία των συναντήσεων στο Τράουτμπεκ και στην Γκλιόν και αφού δεν έγινε καμία άλλη προσπάθεια από τον διεθνή παράγοντα, οι Η.Π.Α και η Βρετανία εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους προς το Κυπριακό και συγκεκριμένα έστρεψαν την προσοχή τους προς την κυπριακή κυβέρνηση για να δεχτεί ένα νέο γύρο συνομιλιών. Η νέα αυτή προσπάθεια που αναλήφθηκε από τον Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, ειδικό αντιπρόσωπο των Η.Π.Α., ναυάγησε τον Μάιο του 1998 μιας και είχε ταυτιστεί απόλυτα με τις τουρκικές θέσεις (Κουφουδάκης 2000: 497).

Το Ιούνιο του 1999, στην σύνοδο κορυφής των G8 που πραγματοποιήθηκε στην Κολωνία, μεταξύ των άλλων θεμάτων που συζητηθήκαν επανήλθε το ζήτημα της Κύπρου, το οποίο υποστηρίχθηκε αργότερα από το Σ.Α. του Ο.Η.Ε με τα ψηφίσματα 1250 (1999) και 1251 (1999). Καλούσε τους αρχηγούς των δύο πλευρών σε νέες διαπραγματεύσεις στη βάση των ακόλουθων αρχών: συζήτηση όλων των θεμάτων, συνομιλίες χωρίς προϋποθέσεις, διεξαγωγή συζητήσεων με καλή πίστη μέχρι να εξευρεθεί κάποια λύση, και να ληφθούν πλήρως υπόψη όλα τα ψηφίσματα του Ο.Η.Ε. και των Διεθνών Συνθηκών (Κουφουδάκης 2008: 76-77).

Παράλληλα, ο Γ.Γ του Ο.Η.Ε όρισε νέο ειδικό αντιπρόσωπο για το κυπριακό τον Αλβάρο Ντε Σότο σε αντικατάσταση του κ. Κόρτοβεζ, και ακολούθως απέστειλε πρόσκληση στους δύο ηγέτες για συνομιλίες στην Νέα Υόρκη μεταξύ των ημερομηνιών 2 και 14 Δεκεμβρίου 1999 (Φάντης 2012: 310).

Οι Κληρίδης και Ντενκτάς αποδέχτηκαν την πρόσκληση και έτσι στις 03. Δεκεμβρίου 1999 άρχισαν οι «εκ του σύνεγγυς συνομιλίες». Στις νέες συνομιλίες συζητήθηκαν τέσσερα βασικά θέματα. Συζητήθηκε το θέμα της διανομής των εξουσιών, το θέμα της ασφάλειας, το θέμα των περιουσιών και τέλος το εδαφικό (Τοφαλλής 2010: 501).

Ο πρώτος κύκλος συνομιλιών έληξε χωρίς θετικό αποτέλεσμα και έτσι προγραμματίστηκε νέος κύκλος συνομιλιών στην Γενεύη ο οποίος διήρκησε από τις 31 Ιανουαρίου μέχρι τις 08 Φεβρουαρίου 2000. Τον Ελληνοκύπριο πρόεδρο συνόδευσαν στις συνομιλίες οι τέσσερις αρχηγοί των κοινοβουλευτικών κομμάτων (Τοφαλλής 2010: 501-502). Ο Γ.Γ. πραγματοποίησε πρώτα «εκ του σύνεγγυς» συνομιλίες με τις δύο πλευρές, και ακολούθως ανέλαβε τη «διαμεσολάβηση» ο Α. Ντε Σότο. Σε δηλώσεις που πραγματοποίησε ο Κόφι Ανάν, ανέφερε ότι έλπιζε μέχρι το τέλος του 2000 να εξευρεθεί μόνιμη λύση για το Κυπριακό και ζήτησε από τους δύο ηγέτες όπως το περιεχόμενο των συζητήσεων να μη διαρρεύσει. Παρά τις εκκλήσεις του Γ.Γ όπως μη διαρρεύσει το περιεχόμενο των συνομιλιών, ο κατοχικός ηγέτης δήλωσε στους δημοσιογράφους ότι ο Κληρίδης δεν αποδεχόταν «διζωνική λύση» και ως εκ τούτου δεν ήταν διατεθειμένος να συζητήσει άλλα θέματα όπως το εδαφικό. Ο Κληρίδης αντέδρασε στα όσα δήλωσε ο Ντενκτάς και ανέφερε ότι σκοπός δεν ήταν η δημιουργία ξεχωριστού κράτους, όπως απαιτούσε ο Ντενκτάς, αλλά η διατήρηση ενός ενιαίου και κυρίαρχου κράτους (Τοφαλλής 2010: 501-502).

Στον τρίτο γύρο συνομιλιών που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη από τις 05 Ιουλίου μέχρι τις 04 Αυγούστου 2000, ο Ντε Σότο ανέφερε προφορικά στις δύο πλευρές προκαταρτικές ιδέες που αφορούσαν τις τέσσερις βασικές πτυχές του Κυπριακού Προβλήματος, ώστε να δει τις αντιδράσεις των δύο πλευρών. Εκπρόσωπος της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης μετά το τέλος του τρίτου γύρου των διαπραγματεύσεων, ανέφερε ότι δεν έγινε κατορθωτό να σπάσει το αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις, κυρίως λόγω της εμμονής της τουρκικής πλευράς στις απαράδεκτες θέσεις της για επίλυση του κυπριακού προβλήματος έξω από το πλαίσιο των ψηφισμάτων των Η.Ε. (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2000: 125).

Ο τέταρτος γύρος των «εκ του σύνεγγυς» συνομιλιών πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη από τις 15 μέχρι τις 26 Σεπτεμβρίου 2000. Ο ειδικός σύμβουλος του Γ.Γ. αποτιμώντας τις συνομιλίες ανέφερε ότι το Κυπριακό είχε εισέλθει σε ένα νέο επίπεδο, ότι είχε γίνει ένα

καινούργιο ποιοτικό βήμα και ότι οι δύο πλευρές ενεπλάκησαν σε ουσιαστικές συνομιλίες με τρόπο που στο παρελθόν δεν το είχαν πράξει. Αυτό έδινε θάρρος στα Η.Ε. να συνεχίσουν τις συνομιλίες με σκοπό τη συνολική λύση του κυπριακού προβλήματος (Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2000: 125-126).

Στον πέμπτο και τελευταίο γύρο των διαπραγματεύσεων που έγιναν στη Γενεύη τον Νοέμβριο του 2000, οι συνομιλίες διακόπηκαν με ευθύνη του κατοχικού ηγέτη. Ο λόγος ήταν η άρνηση του Ντενκτάς να συναντηθεί απευθείας με τον πρόεδρο Κληρίδη, έως ότου ο Κληρίδης προβεί σε αναγνώριση της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης υποστήριζε ότι η επίλυση του Κυπριακού θα ήταν εφικτή μόνο σε περίπτωση που αναγνωριζόταν η ύπαρξη δύο κρατών στην Κύπρο (Συρίγος 2005: 119).

Το Δεκέμβριο του 2001 ο Αλβάρο Ντε Σότο, κατάφερε και απέσπασε τόσο από την ελληνοκυπριακή όσο και από την τουρκοκυπριακή πλευρά, την υπόσχεση ότι οι δύο πλευρές θα προσέρχονταν σε διάλογο με στόχο μέχρι τον Ιούνιο του ίδιου έτους να εξεύρουν λύση για το Κυπριακό. Μετά από τέσσερις γύρους διαπραγματεύσεων οι συνομιλίες έληξαν χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα. Ακολούθως, οι συνομιλίες επαναλήφθηκαν με προσωπική παρέμβαση του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. αλλά ο Τουρκοκύπριος ηγέτης αποχώρησε για λόγους υγείας (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 58).

Στις 11 Οκτωβρίου 2002 ο Γ.Γ. των Η.Ε. παρέδωσε στις δύο πλευρές ένα σχέδιο 138 σελίδων για συνολική λύση του Κυπριακού που τιτλοφόρησε ως «Βάση για Συμφωνία για μια Συνολική Διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος», και έγινε γνωστό ως Σχέδιο Ανάν (Βενιζέλος κ.α. 2005: 49).

Το σχέδιο Ανάν περιλάμβανε μια Θεμελιώδη Συμφωνία και αριθμό παραρτημάτων εκ των οποίων: καινούργιο Σύνταγμα και Συνθήκη Εγγυήσεως με Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα και Τουρκία. Επρόκειτο ουσιαστικά για ένα συγκερασμό των θέσεων/αντιλήψεων των δύο πλευρών που είχαν κατά καιρούς διατυπώσει. Με σκοπό την προσέλκυση της τουρκοκυπριακής πλευράς, το σχέδιο Ανάν αναγνώριζε δύο πολιτικές οντότητες στην Κύπρο ως «συστατικά κράτη» της νέας πολιτείας, καθόριζε ένα χαλαρό τύπο ομοσπονδίας, ενώ στα ζητήματα των τριών ελευθεριών δεχόταν εξαιρέσεις από την εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου, των αρχών και των κανόνων, δηλαδή, που διέπουν την Ε.Ε. Από

την άλλη πλευρά, το σχέδιο καθόριζε εδαφικές προσαρμογές που θα επέτρεπαν την επιστροφή σημαντικού αριθμού Ελληνοκύπριων προσφύγων στα σπίτια τους, ενώ όσον αφορούσε το καθεστώς των κυρίαρχων βρετανικών βάσεων, δε γινόταν οποιαδήποτε αναφορά παρόλο που η κυβέρνηση της Βρετανίας ανακοίνωσε ότι σε περίπτωση λύσης του Κυπριακού θα παραχωρούσε μεγάλο μέρος τους (Στεφανίδης και Ριζάς 2004: 59).

Συν αυτοίς, στο σχέδιο Ανάν γινόταν αναφορά στην Κεντρική Βουλή του «κοινού» κράτους το οποίο θα αποτελείτο από την «Άνω Βουλή» και τη «Βουλή των Αντιπροσώπων». Τόσο η ελληνοκυπριακή όσο και η τουρκοκυπριακή πλευρά θα αντιπροσωπεύονταν από 48 μέλη, ενώ η Άνω Βουλή θα αποτελείτο από 24 μέλη από κάθε «συνιστών κράτος». Για εφαρμογή των αποφάσεων της Κεντρικής Βουλής χρειαζόταν η έγκριση των δύο κρατών. Η εκτελεστική εξουσία του «Κοινού κράτους» θα αποτελείτο από έξι μέλη τα οποία θα εκλέγονταν από την «Άνω Βουλή». Η προεδρία και η αντιπροεδρία του «Κοινού» κράτους μετά από τα τρία πρώτα μεταβατικά χρόνια θα εναλλασσόταν κάθε δέκα μήνες. Τέλος, στο νησί θα γινόταν αποστρατικοποίηση, ενώ η Ελλάδα και η Τουρκία ως εγγυήτριες δυνάμεις θα μπορούσαν να εγκαταστήσουν μέχρι 9,999 στρατεύματα (Τοφαλλής 2010: 514).

Στις 18 Οκτωβρίου 2002 ο πρόεδρος Κληρίδης εξέφρασε την ετοιμότητά του να διαπραγματευτεί τη λύση του κυπριακού στη βάση του σχεδίου Ανάν, ζητώντας ταυτόχρονα διευκρινήσεις, ενώ με μερικές μέρες καθυστέρηση το ίδιο έπραξε και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης. Μετά από ξεχωριστές διαπραγματεύσεις με τις δύο πλευρές, με εντατικές διαβουλεύσεις τόσο με την τουρκική όσο και με την ελληνική πλευρά, καθώς και με τις Η.Π.Α και Βρετανία, ο Γ.Γ του Ο.Η.Ε στις 10 Δεκεμβρίου 2002 υπέβαλε αναθεωρημένο σχέδιο το Σχέδιο Ανάν II (Palley 2006: 133).

Εν τω μεταξύ στη συνάντηση κορυφής των αρχηγών – κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που πραγματοποιήθηκε στις 12 και 13 Δεκεμβρίου 2002 στην Κοπεγχάγη, αποφασίστηκε η ένταξη των δέκα νέων χωρών στην Ε.Ε την 1 Μαΐου 2004, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου. Κατά τη διάρκεια της συνόδου, Αμερικανοί, Βρετανοί και αξιωματούχοι της Ε.Ε. άσκησαν πιέσεις στον πρόεδρο Κληρίδη όπως υπογράψει έστω και μονομερώς ότι αποδέχεται το σχέδιο Ανάν. Με αυτό τον τρόπο το νέο «Κοινό Κράτος της Κύπρου» θα εντασσόταν στην Ε.Ε. με την νέα του συνταγματική μορφή. Τελικά, ο πρόεδρος Κληρίδης

αρνήθηκε και δεν υπέγραψε, αφού το χρονικό διάστημα από τις 10/12 μέχρι τις 12/12 που πραγματοποιήθηκε η συνάντηση στην Κοπεγχάγη, ήταν πολύ μικρό, και μια ιστορική υπογραφή δεν μπορούσε να τεθεί τόσο βιαστικά (Τοφαλλής 2010: 517).

Επίλογος

Συνοψίζοντας, η παρούσα ανάλυση αφιερώθηκε στη μελέτη των πρωτοβουλιών για εξεύρεση λύσης για το Κυπριακό Πρόβλημα την περίοδο 1977-2002. Όπως έχει υποδειχθεί κατά την πραγμάτευση του θέματος, ο σημαντικότερος παράγοντας προώθησης της διαδικασίας επίλυσης υπήρξε η διεθνής κοινότητα και πιο συγκεκριμένα ο Ο.Η.Ε.. Καθοριστική συμβολή στο γεγονός αυτό είχαν οι ομαλές σχέσεις της Κ.Δ. με τη διεθνή κοινότητα, ήδη από τα πρώτα χρόνια ίδρυσης του κυπριακού κράτους. Σχεδόν όλες οι πρωτοβουλίες αναλήφθηκαν από τον Ο.Η.Ε., αφού το κίνημα των Αδεσμεύτων και η Βρετανική Κοινοπολιτεία (που ήταν μέλος η Κύπρος) δεν είχαν τη διεθνή ισχύ και επιρροή των Η.Ε., ενώ η Ε.Ο.Κ. στήριζε μια λύση στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Δικαίου, χωρίς όμως να αναλάβει πρωτοβουλία. Μοιραία, θα μπορούσε να λεχθεί, οι προσπάθειες και οι πρωτοβουλίες της διεθνούς κοινότητας απέβησαν άκαρπες.

Ιδιαίτερη αναφορά, όσον αφορά τον διεθνή παράγοντα, πρέπει να γίνει σε δύο ισχυρά μέλη, τις Η.Π.Α και την Ε.Σ.Σ.Δ. Διακριτική και συγκαλυμμένη εποπτεία στις διαπραγματεύσεις καθ' όλη την περίοδο είχαν οι Η.Π.Α., ως μια υπερδύναμη που είχε ρόλο και λόγο στη διαμόρφωση των δεδομένων στην Ανατολική Μεσόγειο προς εξυπηρέτηση των εκάστοτε γεωστρατηγικών της προτεραιοτήτων. Όσον αφορά τη μοναδική πρωτοβουλία που είχαν αναλάβει σε συνεργασία με τον Καναδά και τη Βρετανία, το σχέδιο Νίμιτς το 1978, αυτή πραγματοποιήθηκε ευνοώντας λύση του Κυπριακού προς όφελος της Τουρκίας, ως δυνατού σύμμαχου στην περιοχή. Από την άλλη, δε δίστασαν να παρέμβουν δυναμικά για να επιτευχθεί κινητικότητα στη διαδικασία διεξαγωγής συνομιλιών. Ενδεικτικό είναι και το γεγονός πως η μοναδική φορά την οποία υπαναχώρησε από τις θέσεις του ο Ρ. Ντενκτάς ήταν το 1984, όταν ασκήθηκαν πιέσεις από τον Ρ. Ρίγκαν προς τον Τούρκο πρόεδρο Εβρέν. Όσον αφορά την Ε.Σ.Σ.Δ., γενικά παρέμεινε αμέτοχη στις διαδικασίες επίλυσης του Κυπριακού, εκτός από την πρόταση που υπέβαλε το 1986.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι εγγυήτριες δυνάμεις λειτουργούσαν εντελώς ξεχωριστά και επιδίωξη τους ήταν φυσικά η εξασφάλιση των δικών τους συμφερόντων στο νησί, στα πλαίσια των δυνατοτήτων τους. Η Μ. Βρετανία ως η τρίτη εγγυήτρια δύναμη, είχε τηρήσει κυρίως στάση παρατηρητή στις πρωτοβουλίες, παρακολουθώντας τις όμως με άγρυπνο μάτι, αφού αυτό που την ενδιέφερε ήταν η πολιτική σταθερότητα στην περιοχή και η διατήρηση των βάσεων της στην Κύπρο, που διασφαλίζουν εμμέσως τα εθνικά της συμφέροντα σχετικά με τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου. Από την άλλη πλευρά η Τουρκία, ως εγγυήτρια δύναμη, βρισκόταν σε απόλυτη ταύτιση και συνεννόηση με την τουρκοκυπριακή πλευρά και τον ηγέτη της, Ρ. Ντενκτάς, στη χάραξη πάγιας πολιτικής σχετικά με το Κυπριακό, επιβεβαιώνοντας τον τουρκικό επεκτατισμό. Εντελώς διαφορετικά λειτουργούσε η Ελλάδα, αφού η εύθραυστη κι επισφαλής περίοδος της μεταπολίτευσης, μετά την πτώση της Χούντας το 1974, την εμπόδισε να λειτουργήσει ως η εγγυήτρια δύναμη που ήθελε να έχει στο πλευρό της η Κ.Δ. Παρόλο που έδειχνε την αμέριστη και συνεπή συμπαράστασή της προς την κυπριακή κυβέρνηση και τον κυπριακό ελληνισμό, εντούτοις δεν αποτελούσε ισχυρό σύμμαχο στο διπλωματικό πεδίο. Ταυτόχρονα, όμως, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η σημαντική βοήθεια που προσέφερε η Ελλάδα στην ενταξιακή πορεία της Κ.Δ. προς την Ε.Ε, γεγονός που είχε θετικές (αν και έμμεσες) επιπτώσεις και στο Κυπριακό.

Άγκυρα και Ντενκτάς παρέμεναν προσηλωμένοι στις θέσεις και το στόχο τους, που ήταν η κατοχύρωση των τετελεσμένων της εισβολής και η δημιουργία δύο ανεξάρτητων, χωριστών κρατών. Από το στόχο αυτό δεν υποχωρούσε ο Ρ. Ντενκτάς και μάλιστα σε κάθε διαπραγματευτική πρωτοβουλία προέβαλλε μαξιμαλιστικές απαιτήσεις ώστε να διασφαλίσει τουλάχιστον τα τετελεσμένα της εισβολής. Η στάση που κράτησαν στις συνομιλίες ήταν αυτή της «υπομονής», καθώς πετύχαιναν προοδευτικά τους διαχρονικούς τους στόχους, δηλαδή αρχικά με την απόσπαση της έγκρισης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου για το δικοινοτικό κράτος, και στη συνέχεια με τη λύση που πρότεινε το σχέδιο Ανάν και αφορούσε τα δύο κράτη. Σε κάθε καινούριο σχέδιο η τουρκοκυπριακή πλευρά έδειχνε την αδιάλλακτη στάση της και προέβαλλε προσχήματα, ενώ ταυτόχρονα εκμεταλλευόταν την ασταθή και υποχωρητική στάση της ελληνοκυπριακής πλευράς χαρακτηρίζοντας αυτή ως απορριπτική.

Οι κυβερνήσεις της Κ.Δ. από το 1977 μέχρι το 2002 δεν είχαν τη συναίνεση της αντιπολίτευσης, ούτε όμως χάραζαν όλα τα κόμματα κοινή πολιτική την οποία θα ακολουθούσε η εκάστοτε κυβέρνηση. Τα κόμματα της αντιπολίτευσης, διαχρονικά διαφωνούσαν με τον πρόεδρο και το κυβερνών κόμμα, είτε για λόγους πολιτικών συμφερόντων, είτε γιατί είχαν υιοθετήσει διαφορετική πολιτική στο Κυπριακό. Η απουσία κοινής μακροπρόθεσμης πολιτικής και στρατηγικής αποτέλεσε το αδύνατο σημείο της ελληνοκυπριακής πλευράς. Αφενός την εμπόδιζε να διεκδικήσει τους στόχους της, κι αφετέρου επέτρεπε στην τουρκοκυπριακή διαπραγματευτική ομάδα να διατηρεί ένα άσο στο μανίκι.

Αναντίρρητα, διαφαίνεται πως ενώ οι πρωτοβουλίες επίλυσης που σημειώθηκαν δεν είχαν ουσιαστικές διαφορές ως προς το περιεχόμενό τους, η χρονική εξέλιξή τους όμως λειτουργούσε αρνητικά για την Κ.Δ.. Σε κάθε πρωτοβουλία περιλαμβάνονταν όλο και περισσότερες υποχωρήσεις από μέρους της ελληνοκυπριακής πλευράς. Η υποχωρητικότητα που παρατηρείται στις θέσεις της, ερμηνεύεται είτε ως ένδειξη καλής θέλησης, είτε και ως απουσία σταθερής πολιτικής στις εθνικές διεκδικήσεις ή ακόμα και στα εθνικά ιδανικά. Αποτέλεσμα της στάσης αυτής, ήταν η παρουσία στο σχέδιο Ανάν, το 2002, των στοιχείων που οδηγούσαν σε μία χαλαρή ομοσπονδία δύο συνιστώντων κρατών. Τέτοιες πρόνοιες έρχονταν αδιαμφισβήτητα σε αντίθεση με την πρώτη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου το 1977 όπου, παρά τις οδυνηρές υποχωρήσεις που είχε κάνει η ελληνοκυπριακή πλευρά, οι εξουσίες και αρμοδιότητες της κεντρικής ομόσπονδης κυβέρνησης (μέσα στο πλαίσιο του δικοινοτικού χαρακτήρα) έπρεπε να ήταν τέτοιες που να εξασφαλίζουν την ενότητα του κράτους.

Ενδεχομένως να ήταν διαφορετική η εξέλιξη στη διπλωματική σκακιέρα αν η Κ.Δ. χρησιμοποιούσε τα ψηφίσματα του Σ.Α. των Η.Ε. μετά την τουρκική εισβολή, ως το διπλωματικό έρεισμα που χρειαζόταν στην πορεία των διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, δεν αξιολογήθηκαν και δεν χρησιμοποιήθηκαν σωστά από την ελληνοκυπριακή πλευρά, ώστε να αποτελέσουν ισχυρό διπλωματικό χαρτί. Τα ψηφίσματα ενός τόσο ισχυρού διεθνούς οργανισμού, θα έπρεπε να ήταν το σημείο αναφοράς των Ελληνοκυπρίων σε κάθε διπλωματική συζήτηση ώστε ασκώντας πιέσεις για την εφαρμογή τους από τη διεθνή κοινότητα να αποτελέσουν ανάχωμα αντίστασης στους τουρκικούς στρατηγικούς

σχεδιασμούς για κεφαλαιοποίηση των στρατιωτικών επιτυχιών τους το 1974 και στο διπλωματικό πεδίο.

Πηγές

Εφημερίδες

Εφημερίδα Αλήθεια 08/04/1992

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 30/11/1978

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 03/09/1979

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 04/09/1979

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 06/08/1981

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 10/08/1983

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 18/08/1983

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 30/05/1987

Εφημερίδα Φιλελεύθερος 23/02/1993

Βιβλιογραφία

Βανέζης Π. Ν. (2006). *Γλαύκος Κληρίδης Δεκάχρονη Προεδρία (1993-2003). Αγωνιώδεις Προσπάθειες Λύσης του Κυπριακού*. Λευκωσία: Εκδόσεις Εν Τύποις.

Βασιλείου, Γ. (1992). *Πορεία προς τη Λύση*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Βενιζέλος, Κ. (2011). Το Κυπριακό και οι ιδέες Γκάλι. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*, τόμος 4, (σσ. 64-73), Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

_____. (2011). Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1980 -1989. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)* , τόμος 3, (σσ. 85-92), Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος,

Βενιζελος, Κ. , Ιγνατίου, Μ. & Μελέτης, Ν. (2005). *Σχέδιο Ανάν. Το Μυστικό Παζάρι*. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών Κ.Δ. (1997). *Το Κυπριακό Πρόβλημα*. Λευκωσία.

_____. (2000). *Το Κυπριακό Πρόβλημα*. Λευκωσία.

Christodoulides, N. (2013). In Search of a Settlement: Cyprus Solution Plans and International Diplomacy, 1974-1999. In G. Kazamias, A. Petrides & Emmanouil Koumas (eds.). *Introduction to the History of Cyprus*, (pp. 1-25), Nicosia: Open University of Cyprus.

Δίγκλης, Μ. Π. (2005). *Πικρές Αλήθειες: Κυπριακό 1878-2004*. Λευκωσία: Εκδόσεις Πολιτεία.

Ευρυβιάδη, Α. Μ. (2011). Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1980 - 1989. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)* , τόμος 3, (σσ. 93-97), Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

Ηρακλείδης, Α. (2006). *Το Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2004: Από την Ένωση στη Διχοτόμηση*; Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Θεοφάνους, Α. (2011). *Η Κύπρος ενώπιον διλημμάτων: Σκέψεις και προβληματισμοί*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.

_____. (2000). *Η Κύπρος Στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον. Προκλήσεις και Προοπτικές*. Εκδόσεις Σιδέρης.

Ιστορία της Κύπρου. Ανεξαρτησία – Τουρκική Εισβολή – Η Κύπρος σήμερα. (2010). τόμος 4. Λευκωσία: Εκδόσεις Οδύσσεια.

Κληρίδης, Γ. (1991). *Η Κατάθεση μου*. Τόμος 4. Λευκωσία: Εκδόσεις Αλήθεια.

Κουφουδάκης, Β. (2000). Το κυπριακό ζήτημα μετά την τουρκική εισβολή, 1974 – 1988. Στο: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16 (σσ. 492-503). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.

- _____. (2008). *Κύπρος: Ένα Σύγχρονο Πρόβλημα σε Ιστορική Προοπτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Κρανιδιώτης, Ν. (1983). *Οι διεθνείς διαστάσεις του Κυπριακού*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Λάμπρου Γ. Κ. (2008). *Ιστορία του Κυπριακού Τα χρόνια μετά την ανεξαρτησία 1960-2008*. Αθήνα: Εκδόσεις Πάργα.
- Μιχαήλ, Σ. Μ. (2011). *Επίλυση της Κυπριακής Διένεξης: Διαπραγμάτευση της Ιστορίας*. (μετάφ. Χρυσόστομος Περικλέους), Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Νταβούτογλου, Α. (2010). *Το στρατηγικό βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*. (μετάφ. Νικόλαος Ραπτόπουλος), Βάρη Αττικής: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Οικονομίδης, Χ. (2008). *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 129 Χρόνια (1878-2007)* Τόμος 2 (σσ. 294-297). Λευκωσία: Εκδόσεις Επιφανίου.
- _____. (1993). *Απομυθοποιημένη Ιστορία του Κυπριακού στα Τελευταία 50 Χρόνια*. Λευκωσία: Τυπογραφεία Πρόοδος.
- Παντελής, Σ. (1986). *Ιστορία της Κύπρου*. Αθήνα: Στρατηγικές Εκδόσεις.
- Παπαδημήτρης, Π. (2011). Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1980 – 1989. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*. τόμος 3 (σσ. 57-58). Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.
- Παπαδόπουλος, Τ. (2016). *Τα σχέδια για το Κυπριακό από το 1956 ως το 1984*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Περικλέους, Χ. (1986). *Το Κυπριακό Πρόβλημα. Η Θεωρία των Χαμένων Ευκαιριών – Σχέδια Λύσης 1948-1978*. Λευκωσία: Εκδόσεις Μορφωτικός Σύλλογος ΟΝΗΣΙΛΟΣ Λακατάμιας.
- _____. (2007). *Το Δημοψήφισμα του 2004*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Palley, C. (2006). *Μια Παταγώδης Αποτυχία των Διεθνών Σχέσεων. Η Αποστολή Καλών Υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο, 1999-2004*. (μεταφ. Αριάδνη Αλαβανού), Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Στεφανίδης, Γ. & Ριζάς, Σ. (2004). Το Κυπριακό 1974 – 2004: οι ατελέσφορες μεσολαβητικές προσπάθειες. Στο: *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, τόμος 10, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Συρίγος Α. Μ. (2005). *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Τοφαλλής, Κ. (2010). *Νεότερη Ιστορία της Κύπρου. Από την Αγγλοκρατία (1878) Μέχρι Σήμερα*. Λονδίνο: Εκδόσεις The Greek Institute.

Τζεργιάς, Ν. Π. (2000) «*Η Κυπριακή Δημοκρατία. Από τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου ως και την Τουρκική εισβολή (1959-1974)*», Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών

_____. (2001). *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας*. τόμος 2, Αθήνα :Εκδόσεις Libro.

Φάντης, Α. (2012). *Η ταραχώδης πορεία της Κύπρου 1974-2004: 50 Χρόνια Κυπριακής Δημοκρατίας*. Λευκωσία: Γραφικές Τέχνες Γ. Κυριακίδης Λτδ.

Χατζηαντωνίου, Κ., Κρεμμυδάς, Β., Τζόκα, Β., Σφυρορέα, Σ. & Ρούπα, Ε. (2010). Στο: Ε. Χεκίμογλου & Μ Αποστολοπούλου(επιμ.), *Ιστορία της Κύπρου: Ανεξαρτησία-Τουρκική Εισβολή-Η Κύπρος σήμερα*. τόμος 4. Λευκωσία: Εκδόσεις ΟΔΥΣΣΕΙΑ LTD.

Χατζηβασιλείου, Ε. (2011). Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1970 1979. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*. τόμος 2 (σσ. 190-197). Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

_____. (2011). Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1980 1989. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*. τόμος 3 (σσ. 99-109). Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

_____. (2011). Το Κυπριακό και οι ελληνικές κυβερνήσεις, 1990 1999. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*. τόμος 4 (σσ. 82-93). Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

Χριστοδουλίδης, Ν. (2009). *Τα σχέδια λύσης του Κυπριακού (1948-1978)*. Αθήνα: Καστανιώτης.

_____. (2011). Διπλωματική Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας 1970-1979. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*. τόμος 2 (σσ. 183-189). Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

_____. (2011). Προσπάθειες διευθέτησης του Κυπριακού τη δεκαετία του '80. Στο: Π. Παπαπολυβίου (επιμ.), *Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960-2010)*. τόμος 3 (σσ. 75-84). Λευκωσία: Ο Φιλελεύθερος.

Χριστοδούλου, Μ. (1995). *Η Πορεία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων και η Κύπρος*. Τόμος 2. Λευκωσία: Εκδοτικός Οίκος Πρόοδος.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Ο Φιλελεύθερος, (χ.ν.). *Το Κυπριακό Πρόβλημα*, Διαθέσιμο στο http://newphil1-live.beluggaweb.net/afieromata/Kypriako_2015/index_1991_2001.htm#_1997 Τελευταία ανάκτηση 27, Απρίλιος 2017